

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering

Delresultat från en webbaserad enkätundersökning våren 2008

Författare:

Lena Petersson Forsberg

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

I samarbete med:

Reigun Thune Hedström och Kenneth Åhlvik, Sveriges Kommuner och Landsting
Lars Emmelin, Blekinge Tekniska Högskola

Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, rapport nr 8

Blekinge tekniska högskola, rapport 2009: 03

ISBN 978-91-86073-25-1

Februari 2009

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering
Friluftliv i förändring, rapport nr 8
Blekinge tekniska högskola, rapport 2009: 03
ISBN 978-91-86073-25-1

Författare:
Lena Petersson Forsberg

I samarbete med:
Reigun Thune Hedström och Kenneth Åhlvik, Sveriges Kommuner och Landsting,
Lars Emmelin, Blekinge Tekniska Högskola
Östersund, februari 2009

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering

Delresultat från en webbaserad enkätundersökning våren 2008

Lena Petersson Forsberg

Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting samt Blekinge Tekniska Högskola

Sammanfattning

Under våren 2008 har forskningsprojektet *Fysisk planering för friluftsliv* i samarbete med SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, skickat ut en webbaserad enkät; *Friluftsliv och naturturism i kommunal planering* till samtliga Sveriges 290 kommuner. Forskningsprojektet ingår som ett av sex delprojekt i det nationella forskningsprogrammet *Friluftsliv i Förändring*. Detta är delprojektets första rapport och den avser att ge en översiktlig bild av resultatet från den webbaserade enkätundersökningen.

Enkäten bestod av fyra olika delar; Översiktlig planering (svarsfrekvens 66 %), Detaljplanering (svarsfrekvens 64 %), Bygglövgivning (svarsfrekvens 73 %) samt Naturvård och förvaltning av naturområden (svarsfrekvens 73 %). De olika delarna kan ha besvarats av olika personer. Svaren har i detta skede endast bearbetats som frekvenser och några statistiska samband är ännu inte undersökta.

Om, hur och i vilken grad friluftslivets och naturturismens intressen beaktas i den kommunala fysiska planeringen har varit huvudfokus för denna undersökning. Resultaten visar att hela 92 % av kommunerna använder möjligheterna att utöva friluftsliv och naturturism som argument i sin marknadsföring och i de flesta kommuner finns tjänstemän med särskilt ansvar för friluftsfrågor. I den översiktliga planeringen måste dock friluftslivet och naturturismens intresse vägas mot andra samhällsintressen och det är då inte alltid självklart att friluftslivet går vinnande ur denna avvägning. Även så kallade ”tysta områden” är viktiga för friluftslivet och bör uppmärksammas i den översiktliga planeringen. I ca 38 % av kommunerna görs detta.

I enkätdelen om detaljplanering har vi frågat efter kommunernas hantering av strandskyddet samt förekomsten av miljöbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism utretts. I nästan hälften av de svarande kommunerna har inga detaljplaner som antogs under 2007 åtföljts av miljöbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism blivit utredda. I bygglövgivning kan friluftslivet värnas i varierande grad och undersökningen har här fokuserat på strandskyddsdispenser. Det vanligaste skälet för att medge strandskyddsdispens är att platsen redan är ianspråktagen för privat nyttjande medan det vanligaste skälet till

nekad dispens är att säkra allmänhetens tillgänglighet till strandzonen. Argumentet för allmänhetens tillgänglighet används nästan tre gånger så ofta som argumentet för bevarandet av den biologiska mångfalden. I enkätdelen om Naturvård och förvaltning av naturområden är det främst inställningen till allemansrätten samt säkerställandet av naturreservat som undersökts. I knappt hälften av kommunerna har det under de senaste 10 åren på kommunalt initiativ bildats naturreservat i syfte att stärka och skydda friluftslivet.

Resultatet från enkäten visar att friluftslivets och naturturismens intressen synliggörs i mycket olika grad i kommunernas fysiska planering. Att friluftslivet och naturturismen är mindre synligt i den fysiska planeringen behöver inte med automatik betyda att det faktiska utfallet för medborgarnas möjligheter att utöva friluftsliv är dåligt. Många kommuner jobbar aktivt med projekt som syftar till att säkerställa och förvalta naturområden intressanta för friluftslivet. I kommuner där det råder eller kommer att råda exploateringstryck eller andra hot mot naturområden är det dock önskvärt att friluftslivet får en hög status redan i planeringsskedena. Detta för att om möjligt stå starkare i avvägningen mot andra samhällsintressen.

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	9
Metod.....	12
Bortfall och tolkningsproblem	13
RESULTAT	15
Översiktlig planering	15
Detaljplanering	41
Bygglovgivning	48
Naturvård och förvaltning av naturområden	52
DISKUSSION.....	58
REFERENSER	62
BILAGOR	
1. Följebrev	64
2. Frågeformulär <i>Översiktlig planering</i>	65
3. Frågeformulär <i>Detaljplanering</i>	75
4. Frågeformulär <i>Bygglovgivning</i>	79
5. Frågeformulär <i>Naturvård och förvaltning av naturområden</i>	82

Inledning

I skrivelsen ”En samlad naturvårdspolitik” från 2001 lyfter regeringen fram *friluftslivet och den sociala dimensionen i naturvården* som ett viktigt sakområde för det fortsatta naturvårdsarbetet. Den fysiska planeringen nämns som ett värdefullt verktyg för detta arbete. Den fysiska planering som sker på kommunal nivå är ett av samhällsbyggnadens verktyg där friluftslivets och naturturismens intressen kan beaktas. Om, hur och i vilken omfattning detta görs undersöktes med hjälp av en webbaserad enkät till samtliga Sveriges kommuner under våren 2008.

Att ta hänsyn till och göra avvägningar mellan olika intressen och att hantera osäkerheten om framtiden utgör kännetecknen för den kommunala fysiska planeringen. Naturområden som är intressanta för friluftsliv och naturturism har ofta kvaliteter och lokalisering som gör dem attraktiva även för andra samhällsintressen exempelvis bostadsbebyggelse, infrastruktur eller skogsproduktion. En av den kommunala fysiska planeringens uppgifter är att uppmärksamma olika behov och önskingar från alla de grupper som har konkurrerande intressen om ett och samma markområde och att jämka samman dessa i en plan. På kommunal nivå finns flera planformer med olika geografisk täckning, detaljeringsgrad och juridisk innebörd. Den översiktliga planeringen är den mest övergripande planformen. Den ska täcka hela kommunens yta och på ett övergripande sätt ange kommunens syn på pågående markanvändning och tänkta förändringar i användningen av mark och vatten. Så kallade fördjupningar av och tillägg till översiktsplanen kan göras för utvalda delar av kommunen eller för särskilda teman, exempelvis vindkraft, förorenade områden eller förutsättningar för friluftsliv/naturturism. Översiktlig planering är inte juridiskt bindande för myndigheter och enskilda men den ska kunna ligga till grund för efterföljande mer detaljerad planering och lovgivning. Den översiktliga planeringen består av både plandokument och framtagandeprocess och varje kommun ska enligt Plan- och bygglagen (PBL, SFS 1987:10) ha en kommuntäckande aktuell¹ översiktsplan. På en mer detaljerad, handlingsförberedande planeringsnivå finns kommunal detaljplanering och områdesbestämmelser. Dessa två planeringsformer är juridiskt bindande och består även de av både plandokument och framtagandeprocess. Båda planformerna

¹ Enligt plan- och bygglagen (PBL, SFS 1987:10) ska kommunfullmäktige minst en gång under mandattiden ta ställning till den kommuntäckande översiktliga planens aktualitet (PBL 4 kap 14 §).

syftar till att mer detaljerat klargöra markanvändningen för ett mindre område men också till att klargöra vems ansvar det är att sköta gator, vägar och allmänna platser. Översiktliga planer, detaljplaner och områdesbestämmelser ska antas av kommunfullmäktige. Till den kommunala fysiska planeringen kan också räknas bygglovgivning där planernas möjliga framtidsbild och riktlinjer ska omsättas till verklighet.

Naturområden som redan är utpekade och säkerställda för friluftsliv ska beaktas i den kommunala fysiska planeringen. Exempel på sådana områden är de statligt utpekade riksintresseområdena för friluftsliv och nationalparker samt de av länsstyrelserna/kommunerna avsatta naturreservaten. I den fysiska planeringen kan även områden av lokalt intresse för friluftslivet säkerställas/skyddas vid detaljplaneläggning genom planbestämmelser. Detta innebär att exploatering inte kan ske förrän planen ändrats eller upphävs². Det är enligt Naturvårdsverket³ ytterst ovanligt att reservatsbildningar upphävs och det ska då finnas synnerliga skäl enligt Miljöbalken 7 kap. 7 §. Att skydda naturområden genom detaljplanläggning kan därmed sägas vara mindre säkert och mindre långsiktigt jämfört med bildandet av reservat och nationalparker. Strandskyddsbestämmelser⁴ och allemansrätten syftar också till att skydda allmänhetens fria tillgång till markområden.

I den fysiska planeringen måste en mängd olika intressen vägas emot varandra. Människors möjlighet till friluftsliv och rekreation är ett av dessa. Till andra allmänna intressena räknas bl.a. trafikförsörjning och trafikmiljö, hälsa och säkerhet, stadsmiljö, kulturarv, naturmiljö, energiförsörjning, hushållning med energi och vatten, teknisk försörjning/samhällsservice, tillgänglighet etc. Alltså sådant som kan räknas till samhällsgemensamma intressen som ofta, men inte alltid, betalas av skattemedel. En

² En detaljplan är gällande tills den ändras eller upphävs (PBL kap 5 § 5). Planändring eller upphävande av detaljplan kan dock ske även under genomförandetiden, som normalt är 5-15 år, om det är nödvändigt på grund av nya förhållanden som är av stor allmän vikt, vilket inte kunde förutsägas vid planläggningen (PBL kap 5 § 11). Undantag kan också göras i de fall där en exploatering kan anses utgöra *en mindre avvikelse* från detaljplanen.

³ Telefonsamtal med Gisela Norberg, Naturvårdsverket 200810.

⁴ Strandskyddszonen omfattar både land och vatten, inklusive undervattensmiljön. Den utgår från strandkanten och sträcker sig vanligtvis 100 m i båda riktningarna. Länsstyrelsen kan utvidga zonen upp till 300 m om det behövs för att tillgodose strandskyddets syfte. Länsstyrelserna kan också besluta om att upphäva strandskyddet vid detaljplaneläggning om särskilda skäl finns. (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-11-06a)

annan aktuell planeringsuppgift är att lokalisera och skydda så kallade tysta områden⁵. I en nationell undersökning riktad till privatpersoner utförd av forskningsprogrammet *Friluftsliv i förändring* under hösten 2007 uttrycker en tydlig majoritet av de svarande (ca 88 %) att de är mycket positiva eller positiva till bullerfria områden. (Fredman et al, 2008c) En undersökning utförd sommaren 2006 i Luleå skärgård visar också att buller är en av de faktorer som starkt påverkar människors utbyte av naturvistelser (Ankre, 2008). En annan typ av konflikt är den mellan utövare som önskar en hög grad av tillrättaliggande och service ute i naturen och de som vill ha orörd natur utan spår av andra människor. En, särskilt i Nordamerika vanligt förekommande lösning för detta problem är *zoning* enligt principen för *ROS, recreation opportunity spectrum*. (Emmelin, Fredman & Sandell, 2005)

Den kommunala fysiska planeringen har också till uppgift att förutse och skapa planmässig beredskap inför förändringar. Exempel på förändringar som berör friluftslivet är trender och förändrade attityder till friluftsliv (Sandell, 2006), men också klimatförändringarnas konsekvenser kan komma att påverka människors möjligheter och vilja att utöva friluftsliv på flera olika sätt. En del konsekvenser kan påverka förvaltningen av naturområden medan andra bör beaktas redan i den kommunala fysiska planeringen då de kan leda till en ökad konkurrens om marken. Flera av förändringarna är ytterst svåra att förutsäga och sannolikhetsbedöma. Exempel på detta kan vara att en högre medeltemperatur kan medföra att fler människor oftare söker sig ut i naturen under en längre sommarsäsong samtidigt som extremvädersituationer kan verka avskräckande. Havsyttans höjning och förändrade nederbördsmonster kan i vissa områden leda till översvämningar temporärt eller permanent. I kombination med en ökad risk för erosion, vilket redan idag är ett problem på flera ställen i landet, kan det leda till att populära vattennära friluftsområden helt enkelt försvinner. En ökad produktion av energigrödor kan också leda till att mindre mängd mark blir tillgänglig för friluftsliv eller att attraktiviteten i dessa områden minskar. Ett framtida klimat kan även komma att innebära längre perioder av hetta och torka i Sydeuropa sommartid men det är osäkert om människor som svar på detta väljer att tillbringa sommaren i norra Europa och Skandinavien eller

⁵Det förekommer olika grader av tystnad ute i naturen. Naturvårdsverkets bullerklassningen A-E anger fem olika tröskelvärden för godtagbar bullernivå samt hur länge och hur ofta bullerstörningen får vara (Naturvårdsverket 2005, s 35).

om de väljer att flytta sitt besök i Sydeuropa till svalare perioder. Teoretiskt kan klimatförändringarna leda till att det ekonomiska underlaget för naturturism i norra Europa och Skandinavien stärks men de kan också medföra en ökad risk för trängsel och slitage i populära naturområden.(Mc Evoy, 2005; Nichols, 2006) Osäkerheten i framtida förutsättningar beskriver ytterligare behovet av planering och att det finns ett uppdaterat kunskapsunderlag som kan ligga till grund för beslut.

Metod

Under våren 2008 skickades en webbaserad enkät *Friluftsliv och naturturism i kommunal planering* ut till Sveriges 290 kommuner. Enkäten bestod av fyra olika dokument med specifika frågor gällande friluftsliv och naturturism uppdelade på områdena;

1. Översiktlig planering,
2. Detaljplanering,
3. Bygglovgivning,
4. Naturvård och förvaltning av naturområden.

Bakgrundsvariablerna kommungrupp⁶, länstillhörighet och nämnd/förvaltnings-tillhörighet undersöktes också. Ett mail med följebrev och länk till enkäten adresserades till ansvarig för respektive område via kommunens registrator (bilaga 1). Första utskick skedde den 28 april 2008.

1:a påminnelse 8 maj 2008

2:a påminnelse 20 maj 2008

3:e påminnelse 3 juni 2008

Formulering av frågor och tolkning av data har skötts inom ramen för forskningsprojektet *Fysisk planering för friluftsliv* medan enkätkonstruktion, utskick och svarshantering har skötts av *Sveriges Kommuner och Landsting, SKL*. Denna rapport baseras på frekvenser och några undersökningar om eventuella statistiska

⁶ De nio olika kommungrupperna var; Storstäder [Stockholm, Göteborg, Malmö], Förortskommuner, Större städer, Pendlingskommuner, Glesbygdskommuner, Varuproducerande kommuner, Övriga kommuner över 25 000 inv., Övriga kommuner 12 500-25 000 inv., Övriga kommuner mindre än 12 500 inv. Kommungruppsindelningen utifrån vissa strukturella egenskaper är den som gällt fr.o.m. 1 januari 2005. (Sveriges Kommuner och Landstings hemsida, 2008-10-24).

samband har ännu inte gjorts. Svaren har i detta skede också varit avkodade från sin kommuntillhörighet.

I inledningen till enkäten definieras några av de friluftsbegrepp som används. Friluftsliv definieras som ”Vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling”. Denna definition av friluftsliv är en direkt översättning av den definition man har i Norge med ett tillägg om "utan krav på prestation eller tävling" (Berg, 2000) och den har även använts i *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer* (DS 1999:78) samt i regeringens skrivelse ”*En samlad naturvårdspolitik*” (2001/02:173). På Naturvårdsverkets hemsida finns numera definitionen av friluftsliv; ”*vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*” (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-06-24). Med naturturism menas den typ av turism där naturupplevelser sätts i centrum och där besök i naturen utgör bas för olika verksamheter. För turism används FN:s definition: ”Turism omfattar människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften” (NUTEKS hemsida, 2008-06-24).

Svarsfrekvenserna för enkätens fyra olika delar blev efter cirka 8 veckor (tre påminnelser) följande;

Översiktlig planering – antal svar 191, svarsfrekvens ca 66 %

Detaljplanering – antal svar 187, svarsfrekvens ca 64 %

Bygglovgivning – antal svar 213, svarsfrekvens ca 73 %

Naturvård och förvaltning av naturområden – antal svar 213, svarsfrekvens ca 73 %

Bortfall och tolkningsproblem

Bortfallsanalysen ger uppgifter om utfallet i de nio olika kommungrupperna⁷ samt länstillhörighet, dvs. geografisk fördelning över landet. Även bortfallet sett ur den totala befolkningmängden räknades ut. Generellt kan sägas att glesbygdskommuner och kommuner med mindre än 12 500 invånare har en lägre svarsfrekvens än större

⁷ De nio olika kommungrupperna var; Storstäder [Stockholm, Göteborg, Malmö], Förortskommuner, Större städer, Pendlingskommuner, Glesbygdskommuner, Varuproducerande kommuner, Övriga kommuner över 25 000 inv., Övriga kommuner 12 500-25 000 inv., Övriga kommuner mindre än 12 500 inv.

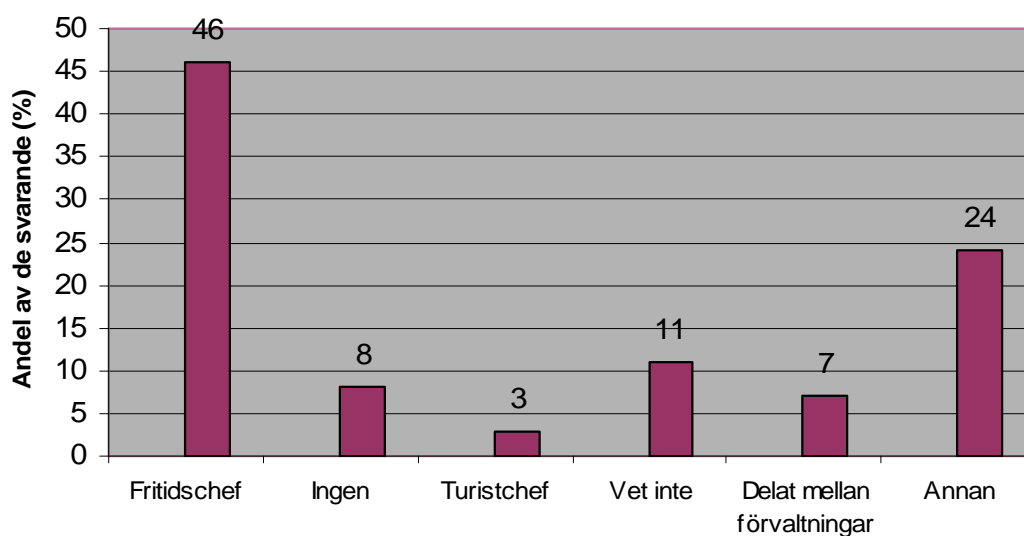
städer och kommuner över 25 000 invånare. I denna enkät bedömer vi det som viktigt att så många kommuner som möjligt har svarat. En lägre svarsfrekvens sett i förhållande till befolkningsmängd anses därmed inte ha påverkat resultatet eller dess generaliserbarhet. De län där många kommuner fallit bort kommer att analyseras ytterligare. Detta gäller i synnerhet Kronobergs län, Örebro län och Jämtlands län. Gruppen varuproducerande kommuner har haft ett relativt högt bortfall på enkätdelen Detaljplanering, vilket kan utgöra anledning till djupare analys.

Kommunal fysisk planering för friluftsliv och naturturism är ett nytt forskningsområde och majoriteten av frågorna har formulerats och använts för första gången i denna enkät. Hur respondenterna reagerat på begrepp och formuleringar av frågor är därmed också en del av det uppföljande analysarbetet. På många av frågorna har en förhållandevis hög andel av respondenterna valt svarsalternativet *vet inte*, vilket kan tolkas som att frågan har formulerats otydligt, att respondentens kunskap om frågan varit otillräcklig eller att de policys och riktlinjer som frågan gällde varit ofullständiga eller oklara. Samtliga dessa tolkningar är av intresse för den fortsatta forskningen. I de fall där frågorna inte har fungerat som det var avsett anges detta i samband med resultatredovisningen.

RESULTAT

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Översiktlig planering

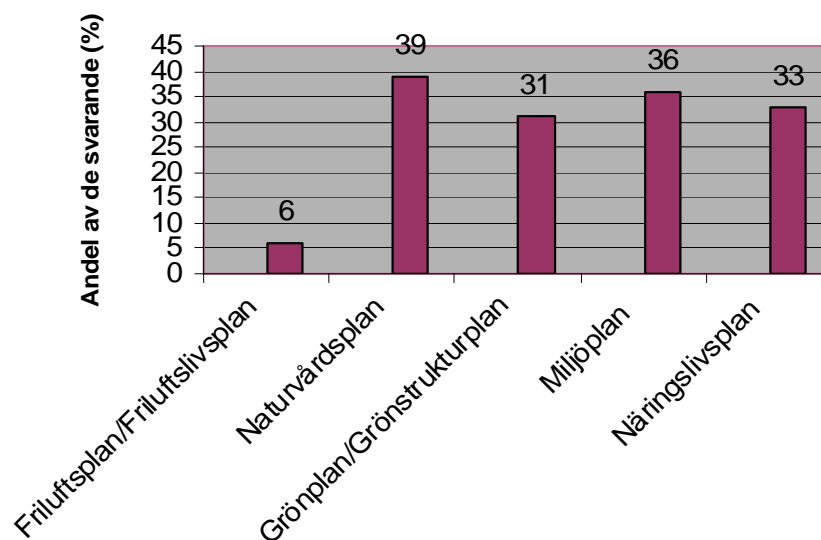
1. Vilken tjänsteman ansvarar för friluftsförfrågor i kommunen?

Av de 181 tjänstemän som besvarade frågan uppger ca 46 % att det är en fritidschef som ansvarar för friluftsförfrågor i deras kommun. Ca 8 % av de svarande anger att ingen tjänsteman har ansvaret för friluftsförfrågor i kommunen. Endast i ca 3 % av de svarande kommunerna är det en turistchef som ansvarar för friluftsförfrågor. Ca 8 % anger att ansvaret för friluftsförfrågor är delat mellan flera förvaltningar eller flera tjänstemän medan ca 24 % anger att det är någon annan, ofta en förvaltningschef, enhetschef eller avdelningschef, som har detta ansvar. Ca 11 % väljer svarsalternativet vet inte.

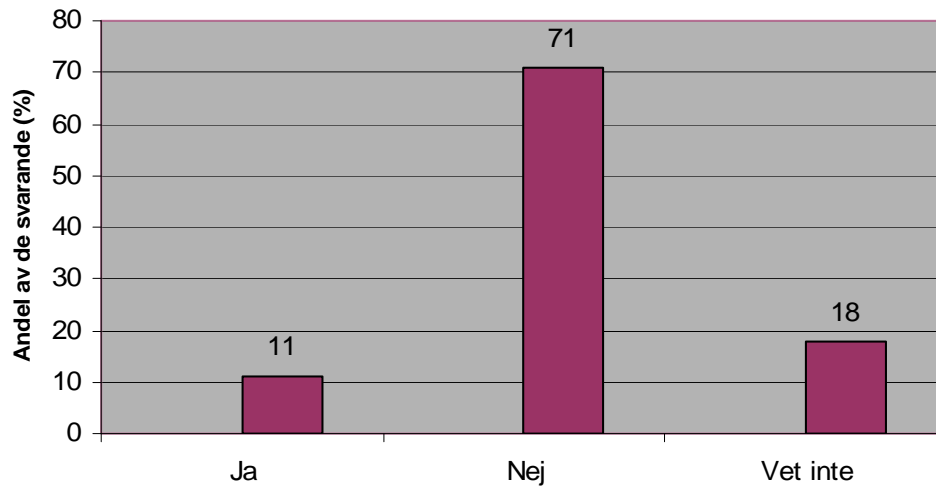
2. Finns följande formellt antagna (av kf) dokument inom kommunen?

(Flera svar möjliga)

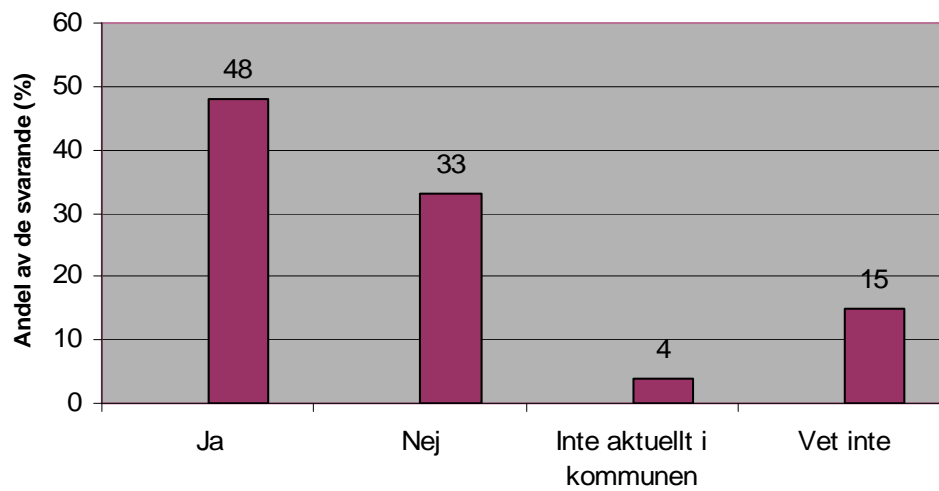
I ca 6 % av de svarande kommunerna finns en friluftsplän/friluftslivsplan. Andra dokument som också kan utgöra kunskapsunderlag till planeringen för friluftsliv och naturturism är naturvårdsplaner vilket ca 39 % av kommunerna har. Miljöplaner finns i ca 36 % av kommunerna medan näringslivsplaner finns i ca 33 % och grönplaner/grönstrukturplaner i ca 31 % av de svarande kommunerna.

3. Finns det ett formellt antaget kommunalt program angående funktionshindrade människors möjlighet att utöva friluftsliv, exempelvis beträffande tillgänglighet till naturområden?

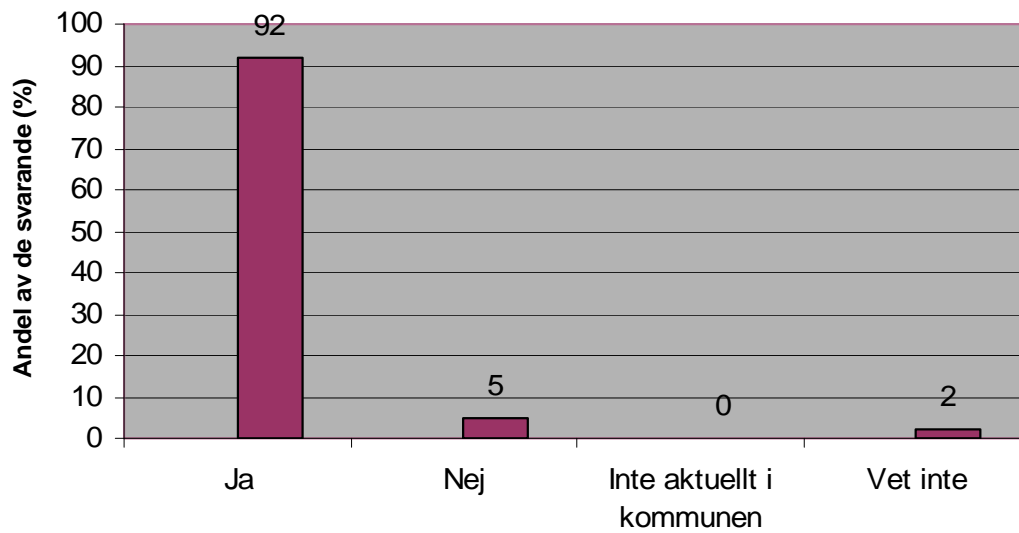
Av de 188 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 11 % att deras kommun har ett formellt antaget program angående funktionshindrade människors möjlighet att utöva friluftsliv medan majoriteten ca 71 % anger att de inte har det. Ytterligare ca 18 % väljer svarsalternativet vet inte.

4. Finns det program eller policydokument där områden för friluftsliv och naturturism beskrivs som viktiga för den regionala utvecklingen?

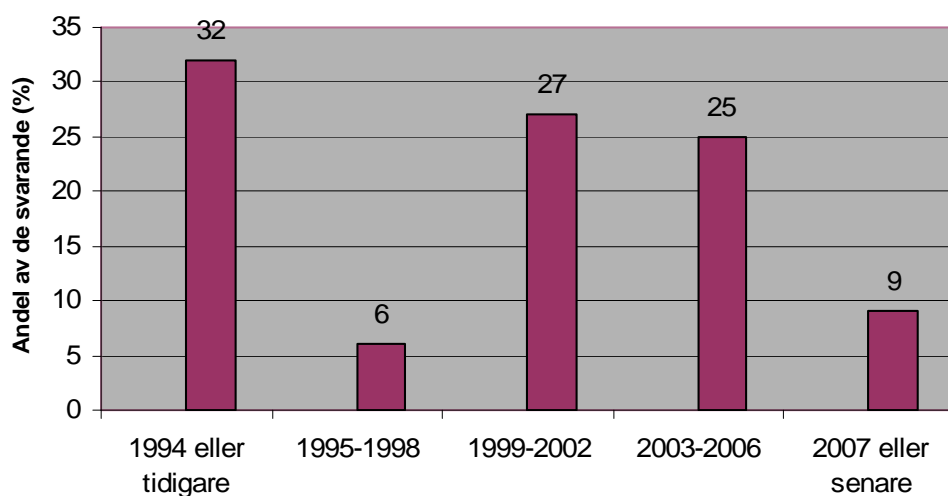
Av de 189 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 48 % att det finns program eller policydokument där områden för friluftsliv och naturturism beskrivs som viktiga för den regionala utvecklingen. Ca 15 % väljer svarsalternativet vet inte och ca 4 % väljer svarsalternativet inte aktuellt i kommunen.

5. Används möjligheten till friluftsliv och naturturism som argument i kommunens marknadsföring?

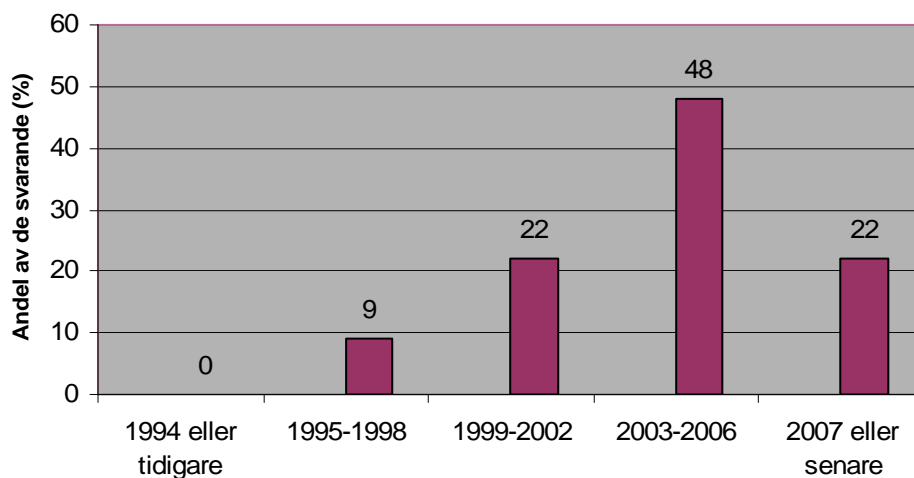

I ca 92 % av de 190 kommunerna som svarade används möjligheten till friluftsliv och naturturism som argument i kommunens marknadsföring.

6. När antogs den kommuntäckande översiktsplanen? Ange årtal för laga kraft alternativt aktualitetsförklaring.

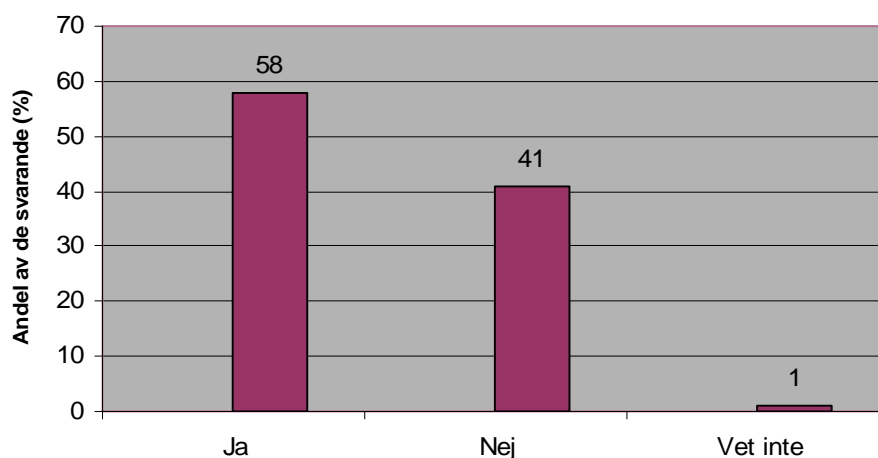

182 kommuner har fyllt i laga-kraft-datum för sina kommuntäckande översiktsplaner. Ca 32 % av dessa är från 1994 eller tidigare. Ca 9 % är från 2007 eller senare.

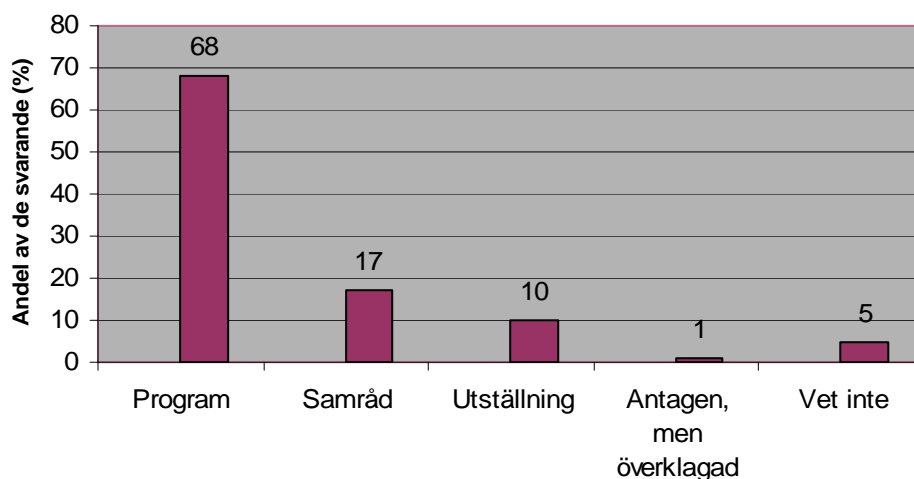

46 kommuner har fyllt i datum för aktualitetsförklaring. De äldsta är från 1998 och utgör ca 9 % medan ca 22 % är från 2007 eller senare.

7. Är en ny översiktlig planprocess påbörjad? Om ja, i vilket skede befinner sig framtagandeprocessen nu, våren 2008?

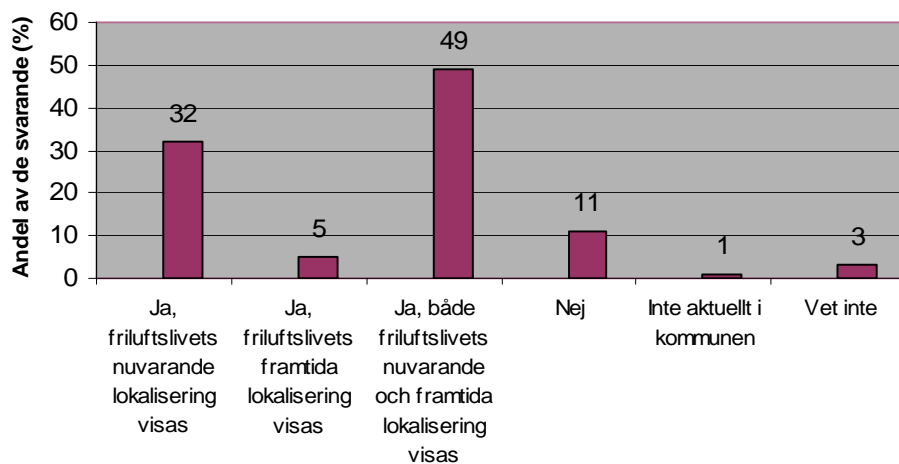

I ca 58 % av de 190 kommunerna som besvarat frågan har man startat en ny översiktsplaneprocess.

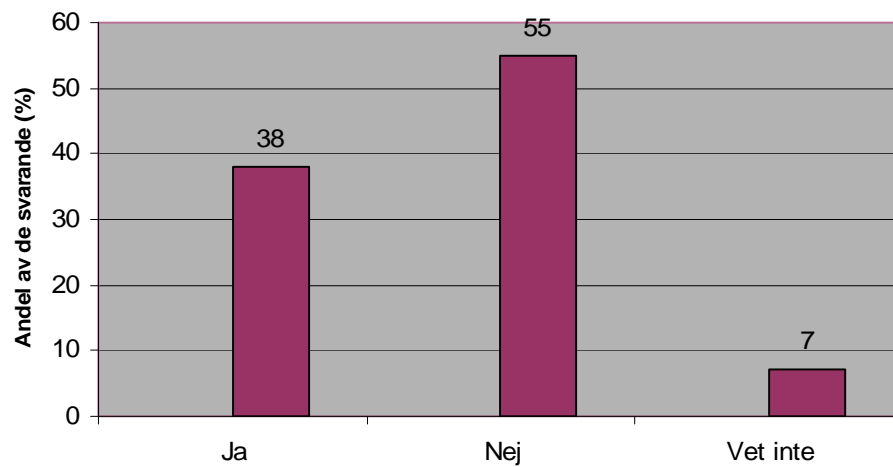
Ca 68 % av dessa befinner sig i programskedet, ca 17 % i samrådsskedet, ca 10 % i utställningsskedet och i ca 5 % väljer man svarsalternativet vet inte. En kommun anger att deras ÖP antagits 2007 men inte vunnit laga kraft på grund av överklagande.

8. Ger översiktsplanen en tydlig bild av friluftslivets lokalisering?

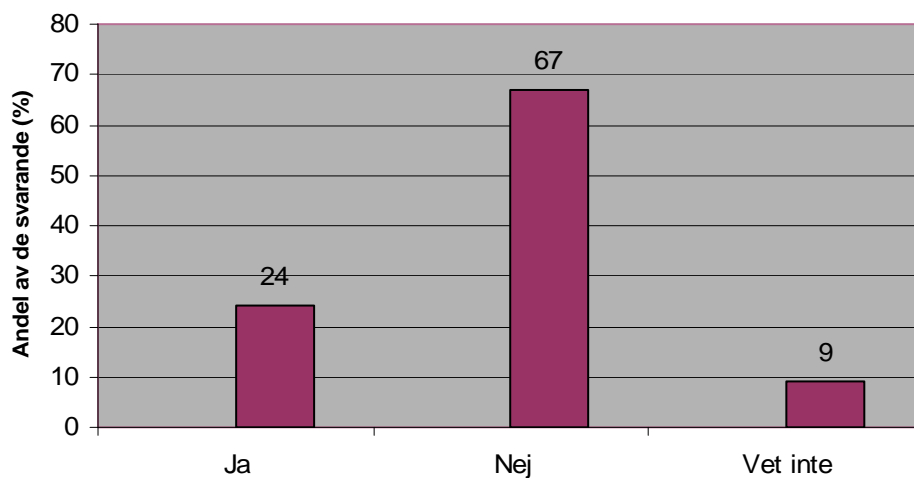
Av de 190 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 86 % att översiktsplanen ger en tydlig bild av friluftslivets nuvarande och/eller framtida lokalisering medan ca 11 % anger att översiktsplanen inte klargör detta. Ca 3 % väljer svarsalternativet vet inte och ca 1 % anser att det inte är aktuellt i kommunen.

9. Beskrivs det i översiktsplanen områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till förmån för friluftsliv?

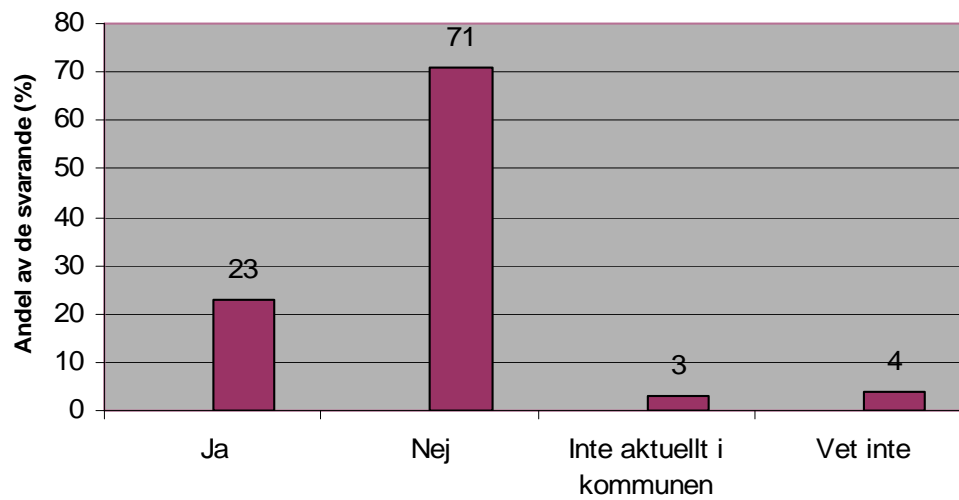
Av de 183 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 38 % att det i översiktsplanen beskrivs områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till förmån för friluftslivet. Förhållandevis många, ca 7 %, väljer svarsalternativet vet inte.

10. Beskrivs det i översiktsplanen områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till nackdel för friluftsliv?

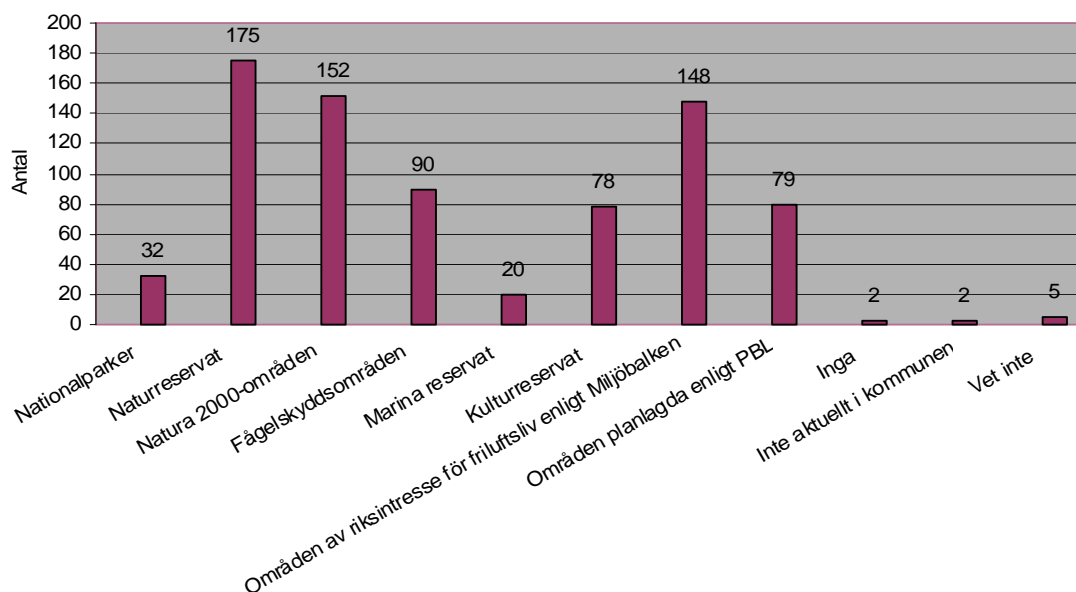
Av de 184 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 24 % att det i översiktsplanen beskrivs områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till nackdel för friluftslivet. Förhållandevis många, ca 9 %, väljer svarsalternativet vet inte.

11. Analyseras skolornas/förskolornas markbehov för friluftsliv och naturpedagogik i översiktsplanen?

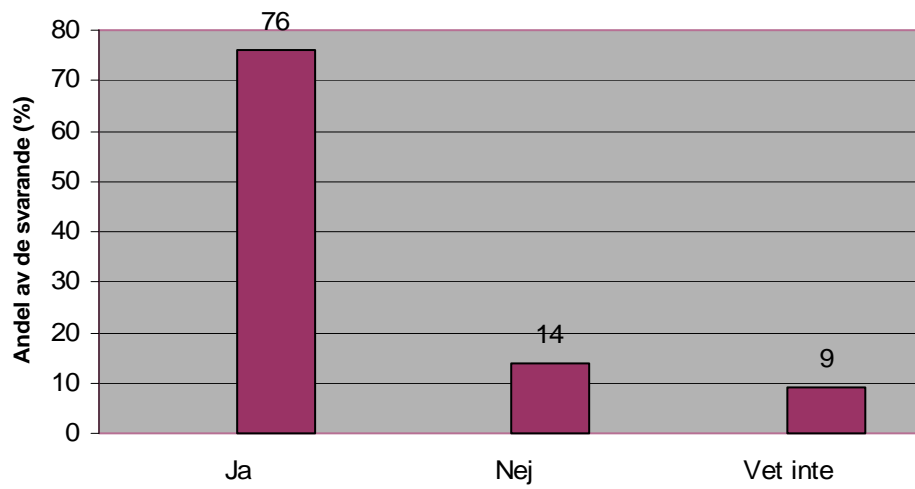
Av de 189 tjänstemän som besvarade frågan anger ca 23 % att skolornas/förskolornas markbehov för friluftsliv och naturpedagogik analyseras i översiktsplanen. Ca 3 % väljer svarsalternativet inte aktuellt i kommunen och ca 4 % väljer svarsalternativet vet inte.

12. Vilka skyddade områden intressanta för friluftsliv redovisas i översiktsplanen? (Flera svar möjliga)

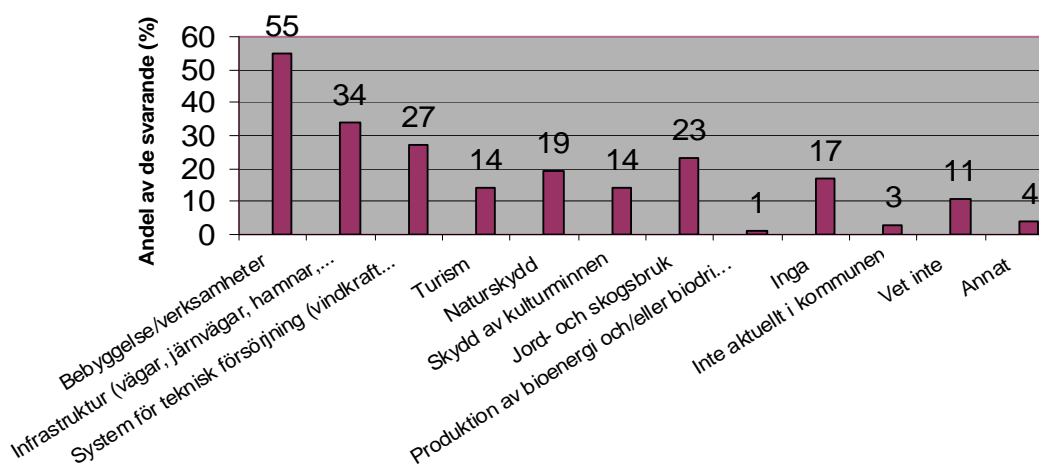
Bland de skyddade områden intressanta för friluftsliv som redovisas i översiktsplanen är naturreservat (175 svar) de vanligast förekommande. Därefter kommer Natura 2000-områden (152 svar), riksintresseområden för friluftsliv enligt MB (148 svar), fågelskyddsområden (90 svar), områden planlagda enligt PBL i befintliga detaljplaner (79 svar) och kulturresevat (78 svar). De 28 nationalparker som (våren 2008) finns i Sverige redovisas av 32 kommuner och de nuvarande 15 marina reservaten redovisas av 20 kommuner. Övriga noteringar som gjorts är bland annat kulturhistoriskt intressant och värdefull bebyggelsemiljö i staden, nyckelbiotoper, tysta områden samt stora opåverkade områden.

13. Redovisas det i översiktsplanen områden intressanta för friluftsliv som inte har någon typ av områdesskydd?

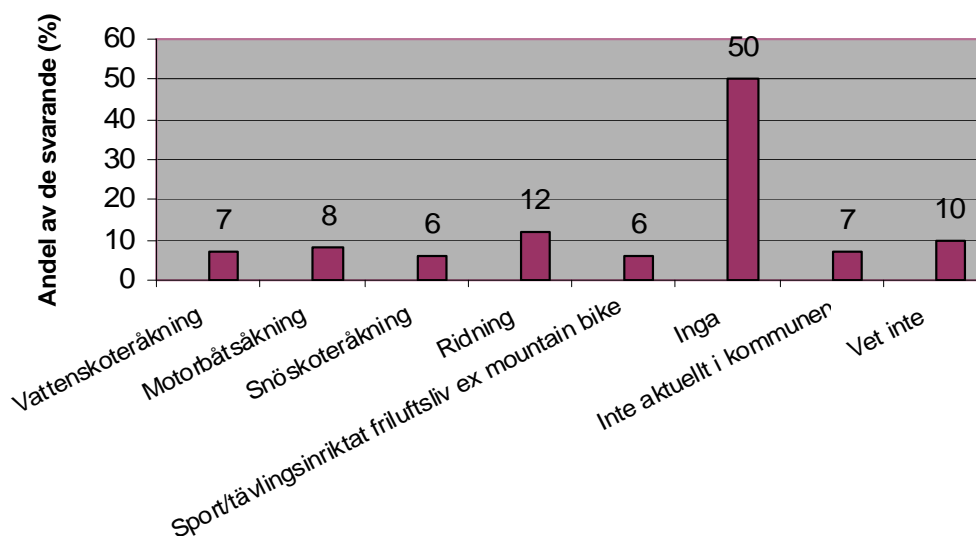
Av de 187 tjänstemän som svarat anger ca 76 % att det i översiktsplanen redovisas områden intressanta för friluftsliv som inte har någon typ av områdesskydd.

14. Vilka konflikter mellan friluftsliv och andra samhällsintressen beskrivs i översiktsplanen? (Flera svar möjliga)

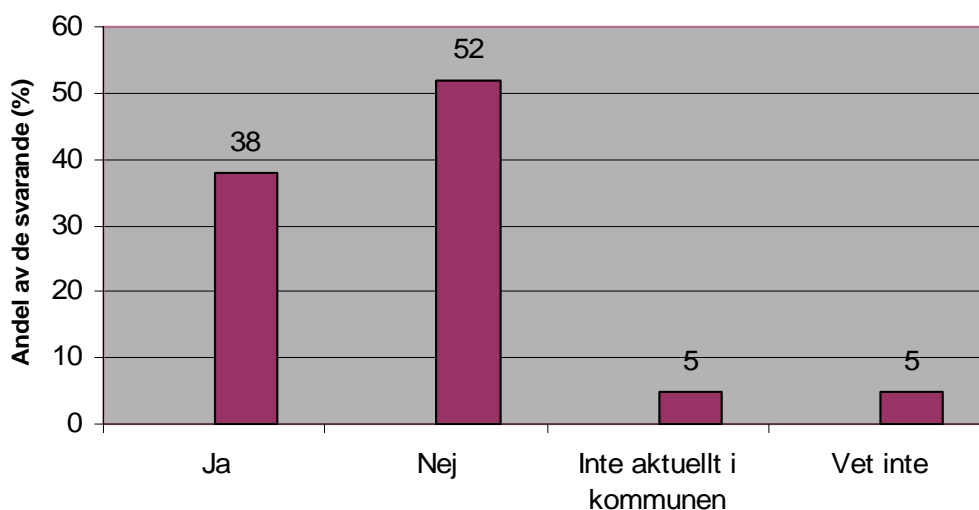
Den vanligaste konflikten mellan friluftsliv och andra samhällsintressen som beskrivs i den översiktliga planeringen är den där friluftslivet hamnar i konflikt med bebyggelse/verksamheter. Denna konflikt beskrivs i ca 55 % av de svarande kommunerna. Därefter kommer konflikten med infrastruktur (ca 34 %), system för teknisk försörjning (ca 27 %), jord- och skogsbruk (ca 23 %), naturskydd (ca 19 %), turism (ca 14 %), skydd av kulturminnen (ca 14 %). Produktion av bioenergi och/eller biodrivmedel beskrivs endast i ca 1 % av kommunerna. Ca 17 % av de svarande kommunerna anger att inga konflikter mellan friluftsliv och andra samhällsintressen beskrivs i översiktsplanen.

15. Vilka konflikter mellan olika typer av friluftsliv beskrivs i översiktsplanen? (Flera svar möjliga)

Ridning som konfliktkälla förekommer i ca 12 % av de svarande kommunerna. Ytterligare konfliktkällor som anges är motorbåtsåkning (ca 8 %), vattenskoteråkning (ca 7 %), snöskoteråkning (ca 6 %) och sport/tävlingsinriktat friluftsliv ex mountain bike (ca 6 %). Ca 50 % av de svarande anger att inga konflikter mellan olika typer av friluftsliv beskrivs i översiktsplanen. Ca 7 % väljer svarsalternativet inte aktuellt i kommunen. Någon kommun påpekar att konflikter beskrivs i planeringsunderlaget, inte i själva ÖP:n. Nio andra noteringar har gjorts där det bland annat också nämns orientering och kanoting som konfliktkällor.

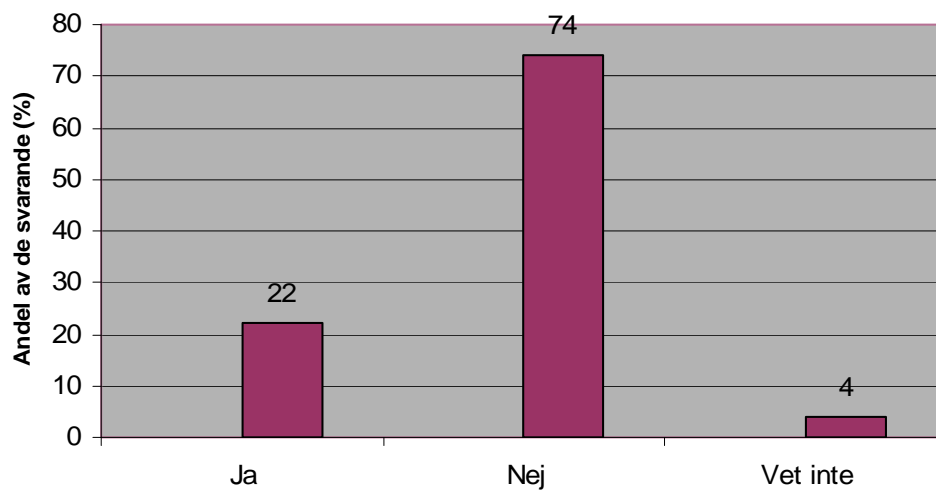
16. Behandlas "tysta områden" i den översiktliga planeringen?

Av de 190 tjänstemän som svarat på frågan anger ca 38 % att tysta områden behandlas i översiktsplanen, vilket kan ske genom att de tysta områdena omnämns i plantext, att de är utritade på plankartan eller både och. Ca 52 % av tjänstemännen anger att tysta områden inte behandlas i den översiktliga planeringen. Ca 5 % anser att det inte är aktuellt i kommunen och ungefär lika många väljer svarsalternativet vet inte.

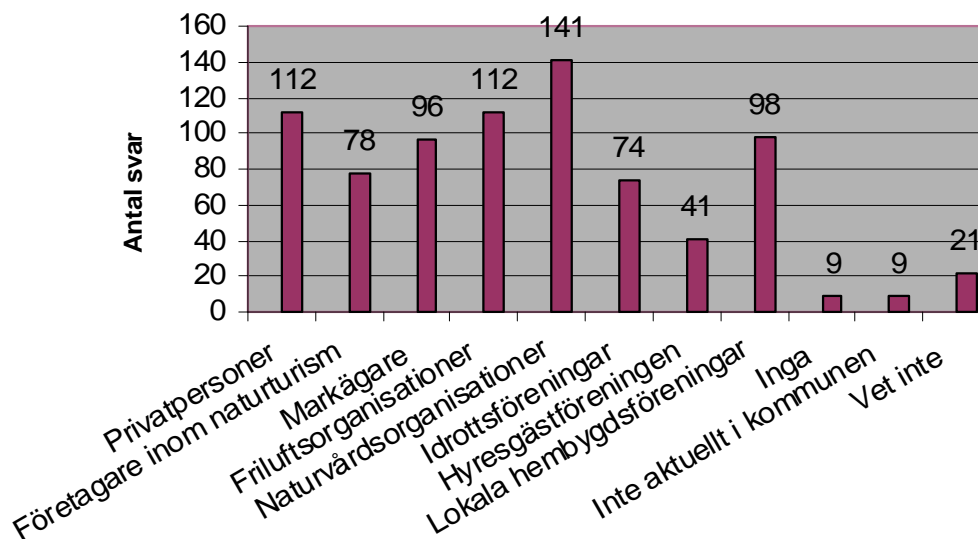
Av de 73 tjänstemän som svarade att tysta områden på något sätt behandlas i den översiktliga planeringen anger ca 20 % att de tysta områdena redan är skyddade mot bullerstörning. Exempel som anges är att de tysta områdena skyddas mot exploatering i området genom olika typer av reservatsbildning, skydd mot exploatering i området genom detaljplan eller skydd mot bulleralstrande verksamheter i områdets närhet genom detaljplan. Andra exempel på åtgärder för att skydda de tysta områdena är riktlinjer i ÖP, fördjupning av översiktsplanen eller bygglovprövning med särskilda krav på hänsyn. I de kommuner där de tysta områdena inte är skyddade i nuläget ger i några fall den översiktliga planen riktlinjer för hur de bör skyddas i framtiden. De skydd som här nämns är reservatsbildning, skydd mot bulleralstrande verksamheter i områdets närhet genom detaljplan, riktlinjer i ÖP samt prövning i samband med bygglov.

17. Finns fördjupningar av översiktsplanen som särskilt behandlar friluftsliv/naturturism?

Av de 183 tjänstemän som besvarat frågan anger ca 22 % att det finns fördjupningar av översiktsplanen som särskilt behandlar friluftsliv/naturturism.

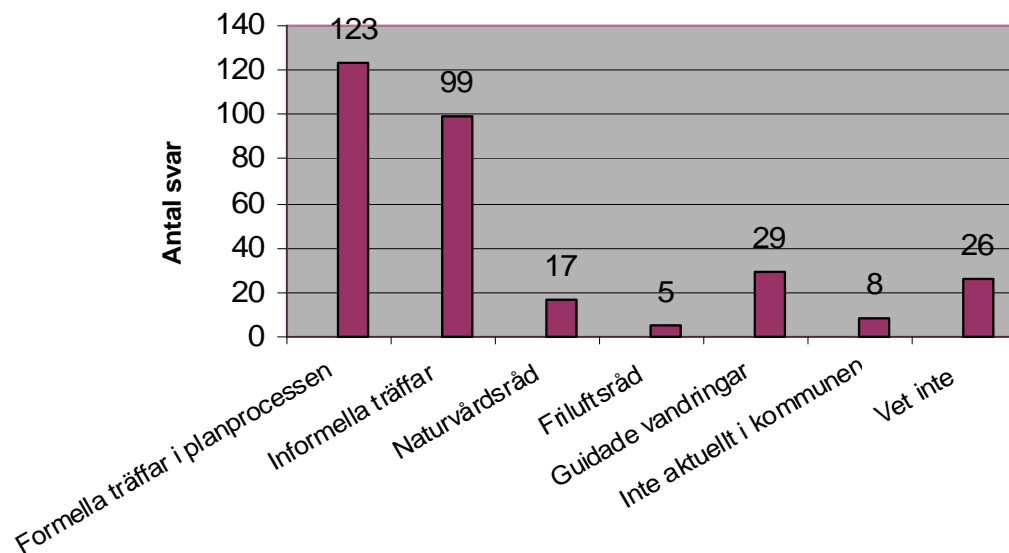
18. Vilka aktörer/intressenter medverkar i den översiktliga planprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism? (Flera svar möjliga)

Naturvårdsorganisationer är den aktör som oftast (141 svar) anges medverka i den översiktliga planeringsprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism. Därefter kommer privatpersoner (112 svar), friluftsföreningar (112 svar), lokala hembygdskommittéer (98 svar), markägare (96 svar), företagare inom naturturism (78 svar), idrottsföreningar (74 svar) samt Hyresgästföreningen (41 svar). Nio av de svarande anger att inga aktörer/intressenter medverkar i den översiktliga planeringsprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism och 21 anger att de inte vet. Andra noteringar som gjorts är exempelvis *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)*, *samebyar*, *samhällsföreningar*, *kommunala nämnder och förvaltningar* och *turistnäringen*.

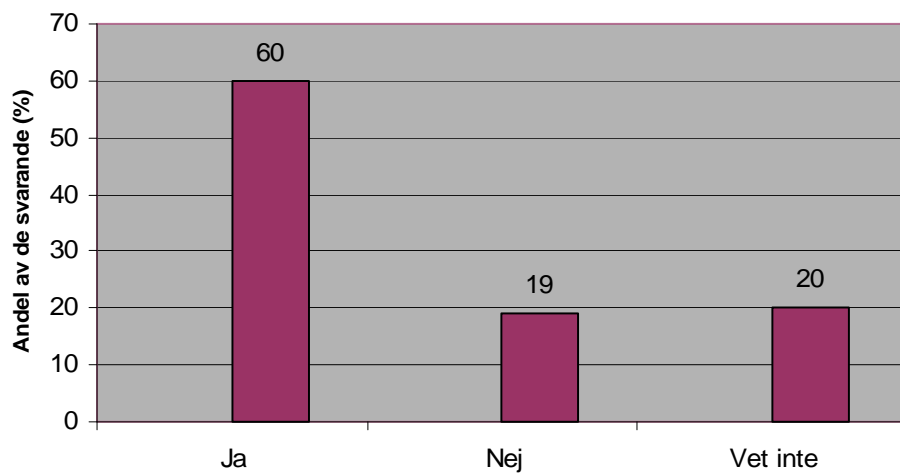
Frågan formulerades med avsikten att kartlägga de aktörer/intressenter som aktivt medverkat i planprocessen genom att närvara vid informationsmöten eller tillföra kunskaper, synpunkter eller klagomål på planförslagen. Några av svaren antyder dock att begreppet ”medverkar” kan ha tolkats som gällande alla dem som stod med på sändlistorna i samrådsskedet. Svaren bör därmed tolkas med hänsyn till detta.

19. På vilket sätt tar kommunen tillvara kommuninvånarnas kunskaper om friluftsliv? (Flera svar möjliga)

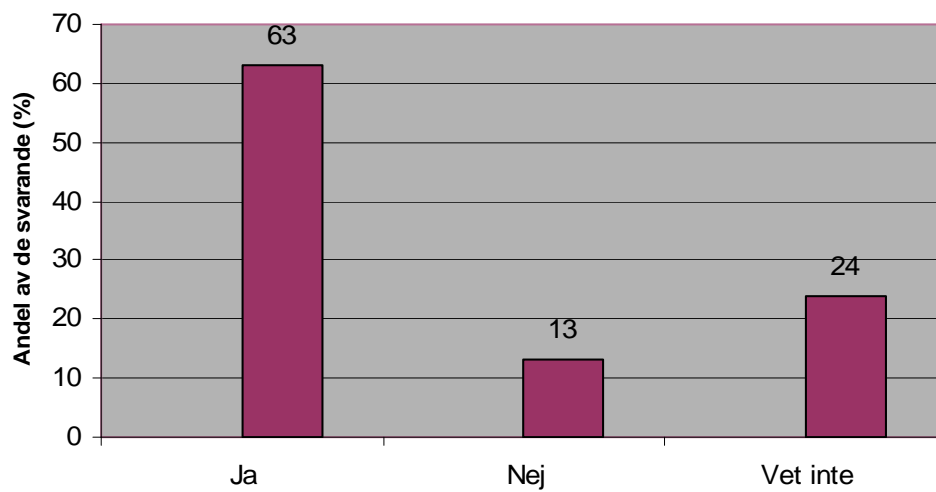
Kommunerna tar tillvara kommuninvånarnas kunskaper om friluftsliv på olika sätt. Formella träffar i planprocessen är det alternativ som anges av flest svarande (123 svar). Därefter kommer informella träffar (99 svar), guidade vandringar (29 svar) naturvårdsråd (17 svar) samt friluftsråd (5 svar). Åtta av de svarande anger att det inte är aktuellt i kommunen medan 26 väljer svarsalternativet vet inte. Andra noteringar som gjorts är exempelvis *hemsida med svarsmöjligheter, enkät till föreningar med sakkunskaper och projektbaserade dialogmöten.*

20. Finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om friluftsliv?

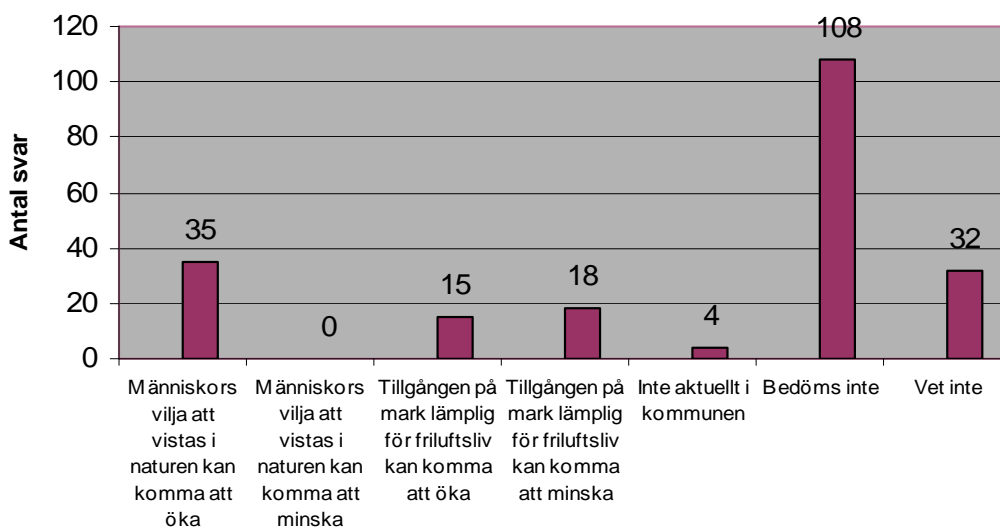
Av de 187 tjänstemän som svarat på frågan anger ca 60 % att det finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om friluftsliv, ca 19 % svarar nej medan ca 20 % väljer svarsalternativet vet inte.

21. Finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om naturturism?

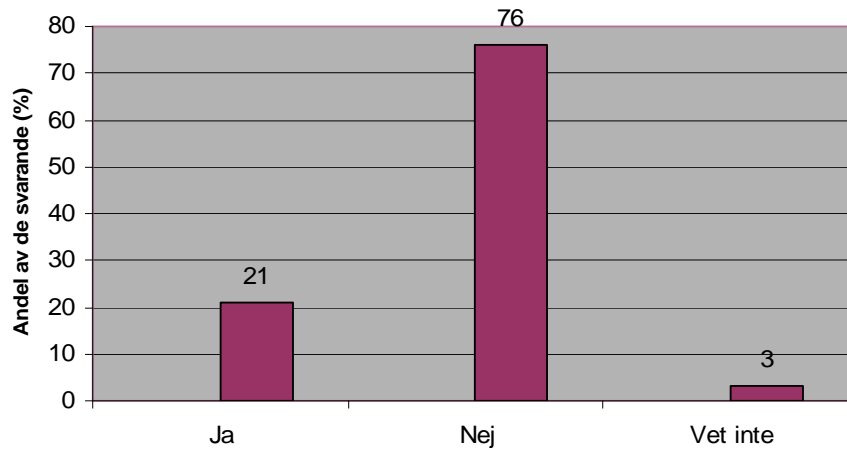
Av de 189 tjänstemän som svarat på frågan anger ca 63 % att det finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om naturturism. Ca 13 % svarar nej medan ca 24 % väljer svarsalternativet vet inte.

22. På vilket/vilka sätt bedöms i den översiktliga planeringen att ett förändrat klimat kan komma att påverka friluftslivet? (Flera svar möjliga)

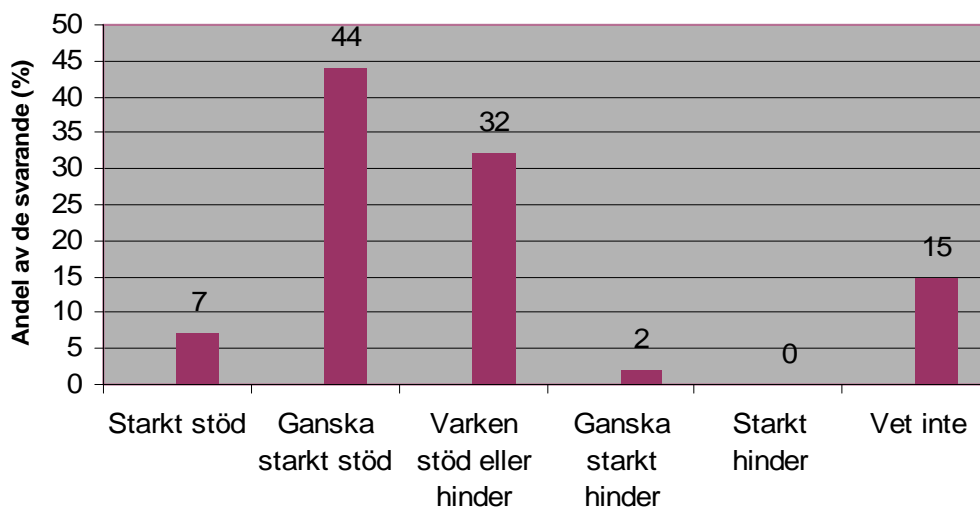
En del kommuner uttrycker i sin översiktliga planering en medvetenhet om att klimatförändringarna kan komma att påverka friluftslivet. Vanligast framkommer bedömningen att människors vilja att vistas i naturen kan komma att öka (35 svar) medan inte någon översiktsplan bland de svarande kommunerna bedömer att människors vilja att vistas i naturen kan komma att minska. 15 anger att översiktsplaner uttrycker att tillgången på mark lämplig för friluftsliv kan komma att öka medan något fler (18 svar) uttrycker risken att tillgången på mark lämplig för friluftsliv kan komma att minska. Fyra svar anger att det inte är aktuellt i kommunen och 108 anger att översiktsplanerna inte alls bedömer detta. Andra noteringar som gjorts är exempelvis *höga flöden och skredrisker* samt *möjligheten att zonera mark för friluftsliv som inte bedöms lämplig för bebyggelse*.

23. Uppmärksammas i den översiktliga planeringen de områden där en permanent höjning av havets medelvattennivå kan komma att försämra allmänhetens tillgänglighet till strandskyddat område?

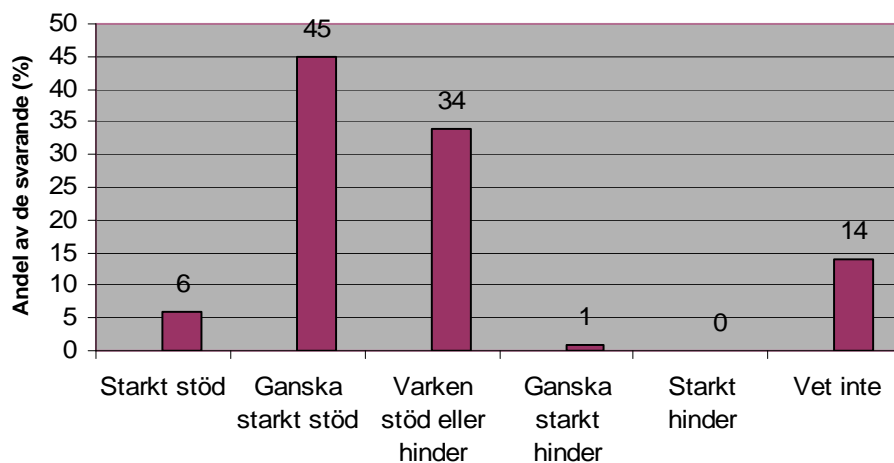
Av de kommuner som svarat och där frågan är aktuell anger ca 21 % att den översiktliga planeringen uppmärksammar områden där en permanent höjning av havets medelvattennivå kan komma att försämra allmänhetens tillgång till strandskyddat område. Ca 76 % svarar nej och i ca 3 % av kommunerna väljer man svarsalternativet vet inte.

24. Upplever du att bestämmelserna om översiktsplan i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

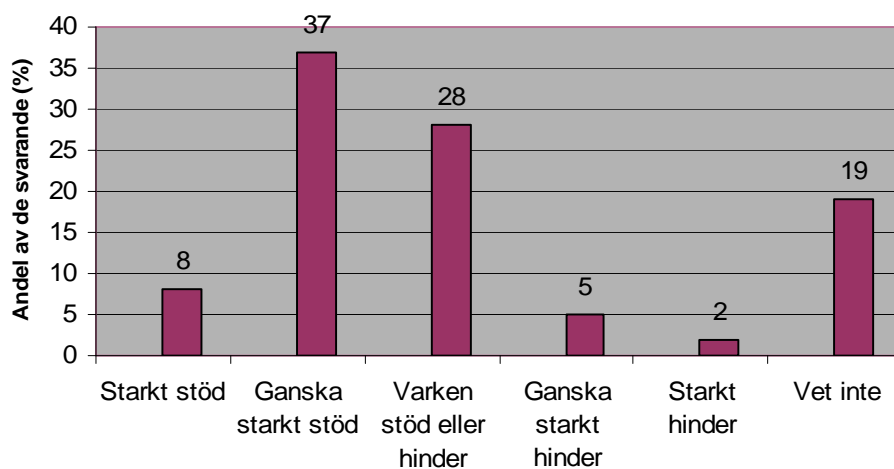
Bland de 189 tjänstemän som besvarat frågan anser ca 51 % att bestämmelserna om översiktsplan i PBL utgör ett ganska starkt eller starkt stöd i planeringen för friluftsliv medan endast ca 2 % uttrycker åsikten att bestämmelserna utgör ett ganska starkt eller starkt hinder. Ca 32 % väljer det neutrala svarsalternativet varken stöd eller hinder medan förhållandevis många, ca 15 %, väljer svarsalternativet vet inte.

25. Upplever du att definitionerna om allmänna intressen i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i den översiktliga planeringen för friluftsliv?

Bland de 190 tjänstemän som besvarat frågan anser ca 51 % att definitionerna om allmänna intressen i PBL utgör ett ganska starkt eller starkt stöd i planeringen för friluftsliv medan endast ca 1 % uttrycker åsikten att bestämmelserna utgör ett ganska starkt eller starkt hinder. Ca 34 % väljer det neutrala svarsalternativet varken stöd eller hinder medan förhållandevis många, ca 14 %, väljer svarsalternativet vet inte.

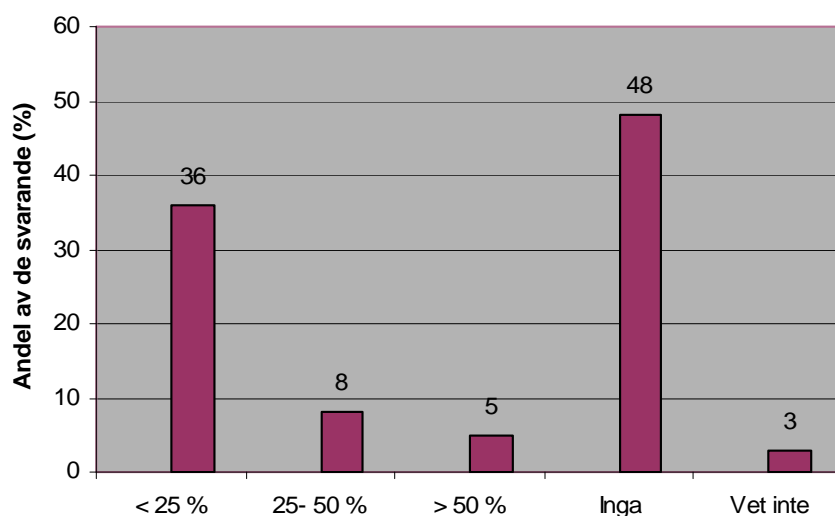
26. Upplever du att bestämmelserna i Miljöbalken utgör ett stöd eller ett hinder i den översiktliga planeringen för friluftsliv?

Bland de 189 tjänstemän som besvarat frågan anser ca 45 % att bestämmelserna i Miljöbalken utgör ett ganska starkt eller starkt stöd i den översiktliga planeringen för friluftsliv medan ca 7 % uttrycker åsikten att bestämmelserna utgör ett ganska starkt eller starkt hinder. Ca 28 % väljer det neutrala svarsalternativet varken stöd eller hinder medan förhållandevis många, ca 19 %, väljer svarsalternativet vet inte.

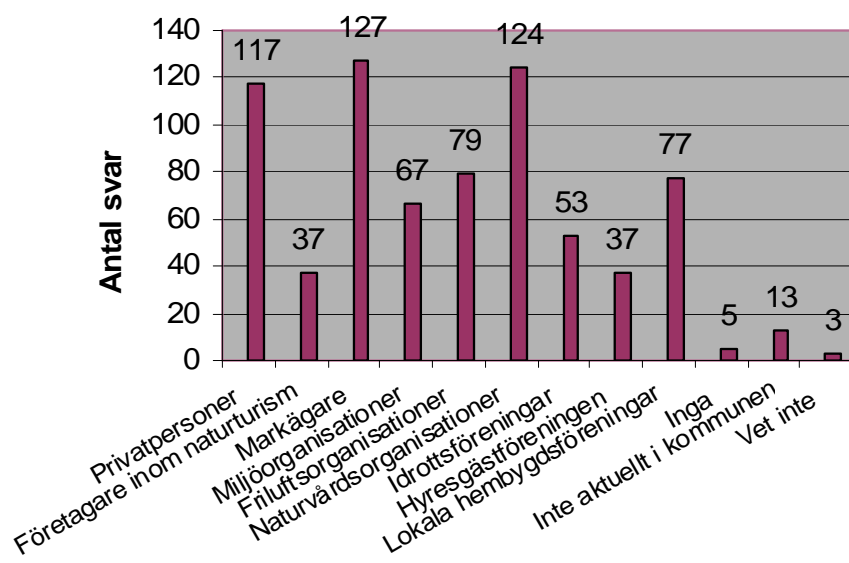
Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - detaljplanering

1. Hur stor del av detaljplanerna som antogs under 2007 åtföljdes av miljökonsekvensbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism blev utredda?

Av de 184 tjänstemän som svarat på frågan anger ca 48 % att ingen av de detaljplaner som antogs under 2007 åtföljdes av miljökonsekvensbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism blev utredda. Endast ca 5 % av kommunerna anger att fler än hälften av detaljplanerna som antogs under 2007 utredde konsekvenserna för friluftsliv och naturturism.

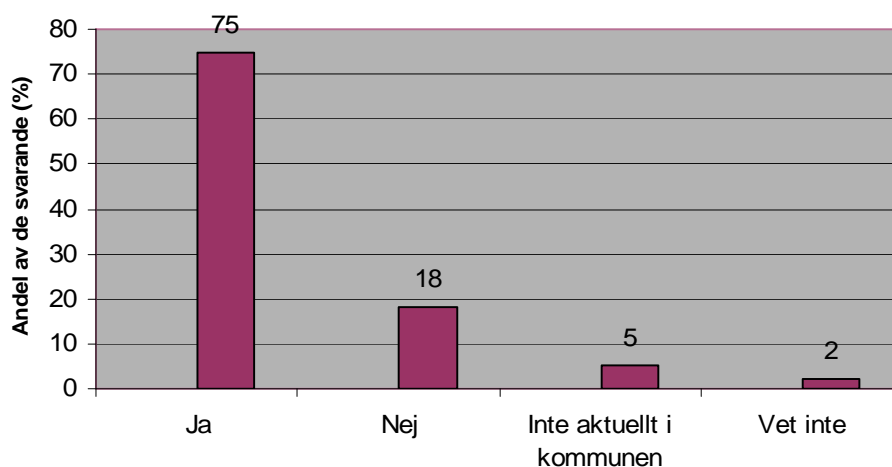
2. Vilka aktörer/intressenter medverkar i detaljplaneprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism? (Flera svar möjliga)

Markägare är den aktör som oftast (127 svar) anges medverka i detaljplaneprocesserna med avseende på friluftsliv och naturturism. Därefter kommer Naturvårdsorganisationer (124 svar), privatpersoner (117 svar), friluftorganisationer, lokala hembygdsföreningar (77 svar), miljöorganisationer (67 svar), idrottsföreningar (53 svar), företagare inom naturturism och Hyresgästföreningen (båda 37 svar vardera). Fem av de svarande anger att inga aktörer/intressenter medverkar i detaljplaneprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism och 13 anger att det inte är aktuellt i kommunen. Andra noteringar som gjorts är exempelvis *Lantbrukarnas riksförbund (LRF)*, *Länsstyrelsen*, *Samhällsföreningar*, *berörda kommunala nämnder och förvaltningar*, *alla berörda, de som känner intresse och parter med väsentliga intressen*.

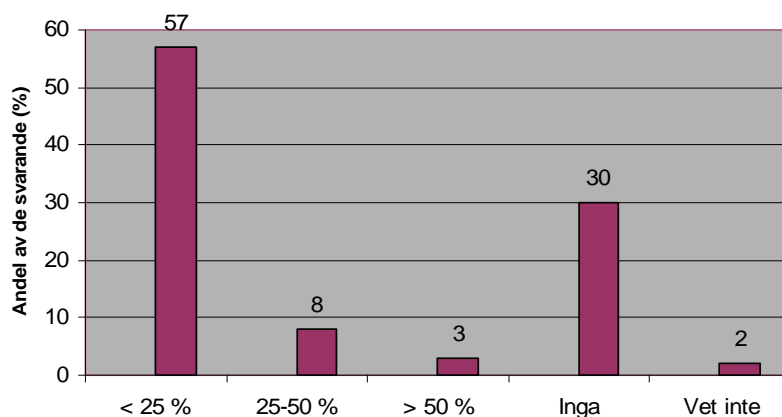
Frågan formulerades med avsikten att kartlägga de aktörer/intressenter som aktivt medverkat i planprocessen genom att närvara vid informationsmöten eller tillföra kunskaper, synpunkter eller klagomål på planförslagen. Några av svaren antyder dock att begreppet ”medverkar” kan ha tolkats som gällande alla dem som stod med på sändlistorna i samrådsskedet. Svaren bör därmed tolkas med hänsyn till detta.

3. Görs det detaljplaner som tar strandområden i anspråk?

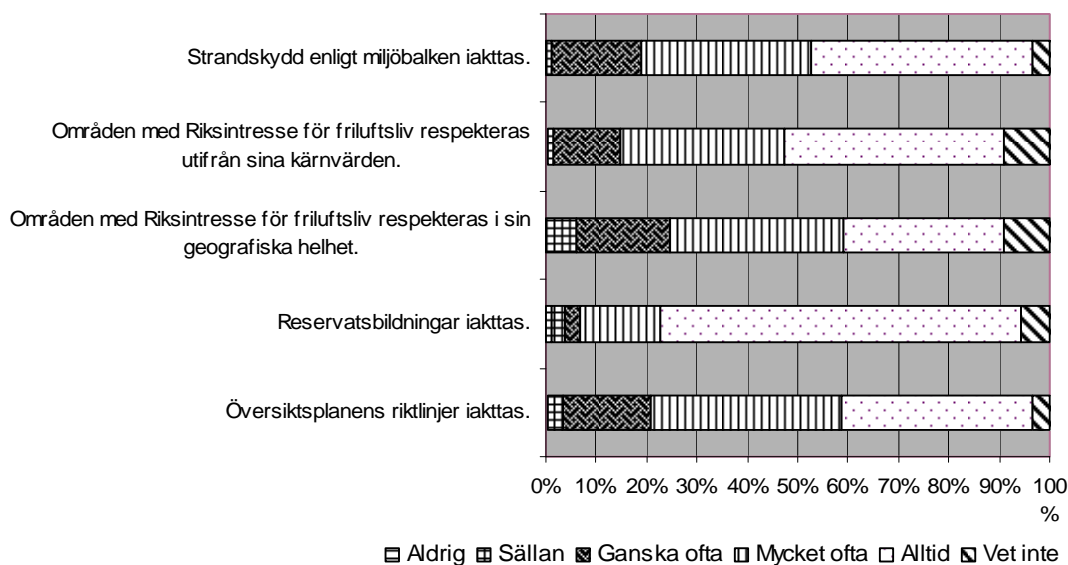
Av de 185 tjänstemän som svarat på frågan anger majoriteten, ca 75 %, att det görs detaljplaner som tar strandområden i anspråk. I ca 5 % av kommunerna är frågan inte aktuell.

3b. Hur stor del av de detaljplaner som antogs under 2007 tog strandskyddat område i anspråk dvs. krävde upphävt strandskydd?

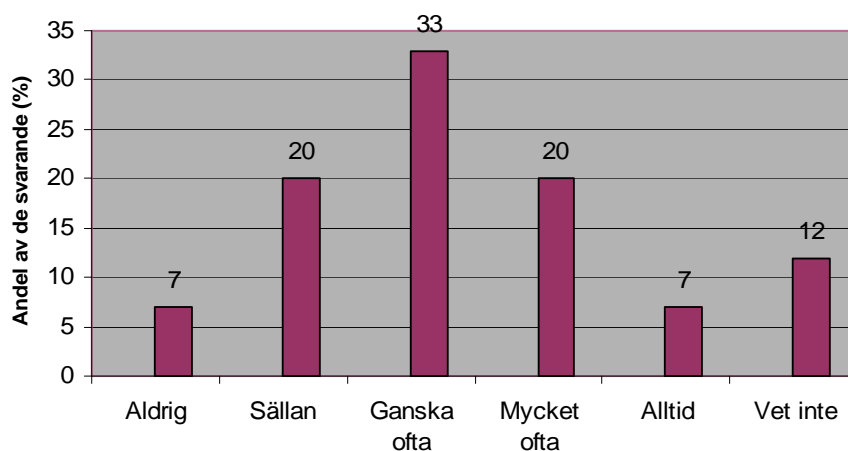
Till de 139 kommuner där detaljplaner tar strandområden i anspråk ställdes frågan om hur stor andel av detaljplanerna under 2007 som krävt upphävt strandskydd. Det vanligaste svaret från kommunerna (ca 57 % av svaren) var att andelen var lägre än 25 %. Det näst vanligaste svaret (ca 30 % av svaren) var att inga detaljplaner under 2007 hade krävt upphävt strandskydd.

4. På vilket sätt och i vilken utsträckning beaktas friluftslivets markbehov i framtagandet av detaljplaner?

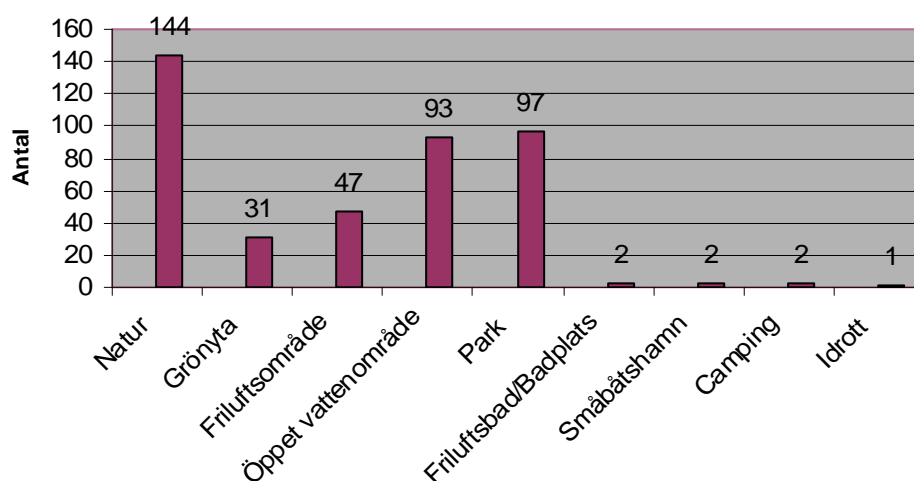
På frågan om översiktsplanens riktlinjer iakttas i framtagandet av detaljplaner var det vanligaste svaret att riktlinjerna iakttas alltid eller mycket ofta. Reservatsbildningar iakttas alltid i ca 72 % av fallen. När det gäller områden av riksintresse för friluftsliv respekteras kärnvärdena oftare än hela det utpekade geografiska området. I majoriteten av kommunerna (ca 78 %) iakttas strandskydd enligt miljöbalken alltid eller mycket ofta.

5. I vilken utsträckning skyddas områden av lokalt intresse för friluftsliv genom planbestämmelser i PBL?

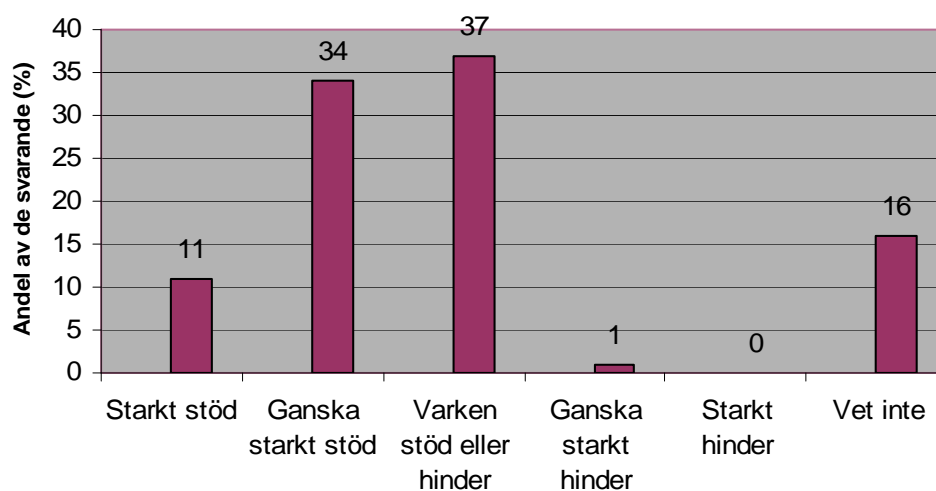
I ca 27 % av de kommuner som svarat skyddas områden av lokalt intresse för friluftslivet genom planbestämmelser alltid eller mycket ofta. I ca 33 % av kommunerna sker det ganska ofta medan det i ca 27 % av kommunerna sker sällan eller aldrig. Relativt många, ca 12 %, väljer svarsalternativet vet inte.

5b. Vilka planbestämmelser används för att skydda områden av lokalt intresse för friluftsliv? (Flera svar möjliga)

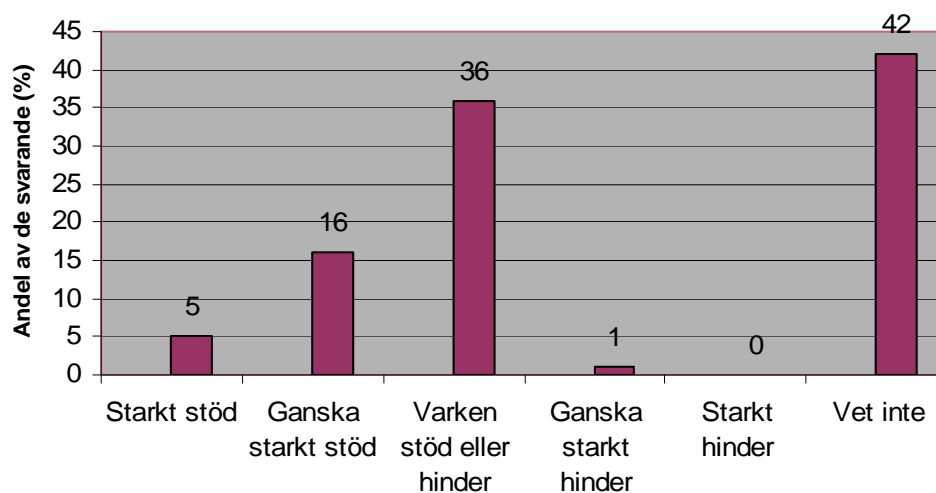
I de fall där områden av lokalt intresse för friluftsliv skyddas i detaljplaner är det planbestämmelsen för natur som oftast används. Bestämmelserna för park respektive öppet vattenområde används också relativt ofta, medan friluftsområde respektive grönyta används relativt sällan. Andra planbestämmelser som anges är exempelvis friluftsbad/ badplats/badplats och bryggor, camping, småbåtshamn samt idrott.

6. Upplever du att bestämmelserna om detaljplaner i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

Bland de 185 tjänstemän som besvarade frågan anser ca 45 % att bestämmelserna om detaljplan i PBL utgör ett starkt eller ganska starkt stöd i planeringen för friluftsliv. Ca 37 % väljer det neutrala svarsalternativet varken stöd eller hinder. Endast ca 1 % av tjänstemännen väljer svarsalternativet ganska starkt hinder medan ingen väljer alternativet starkt hinder. Relativt många, ca 16 %, väljer svarsalternativet vet inte.

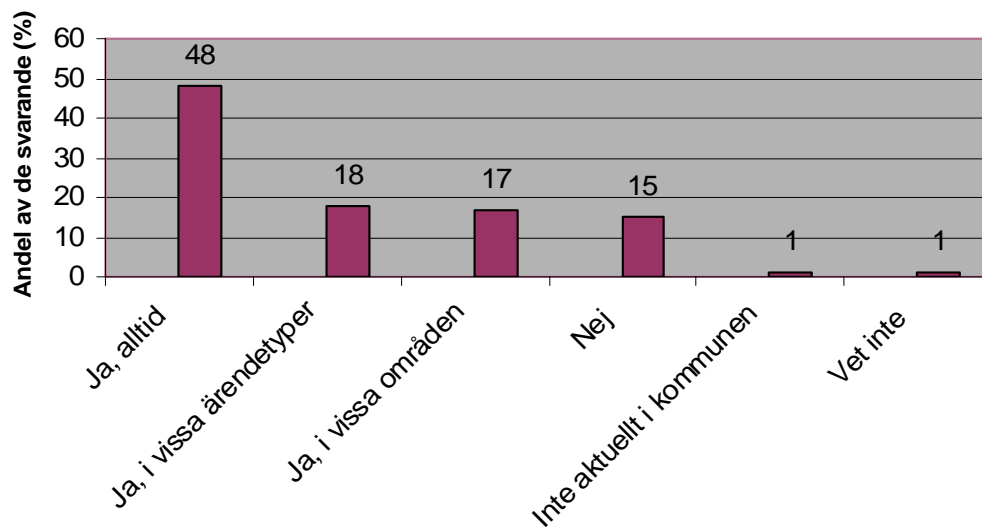
7. Upplever du att bestämmelserna om områdesbestämmelser i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

Av de 184 tjänstemän som besvarade frågan anser ca 21 % att bestämmelserna om områdesbestämmelser i PBL utgör ett starkt eller ganska starkt stöd i planeringen för friluftsliv. Ca 36 % väljer det neutrala svarsalternativet varken stöd eller hinder. Endast ca 1 % väljer svarsalternativet ganska starkt hinder medan ingen väljer alternativet starkt hinder. Många, ca 42 %, väljer svarsalternativet vet inte.

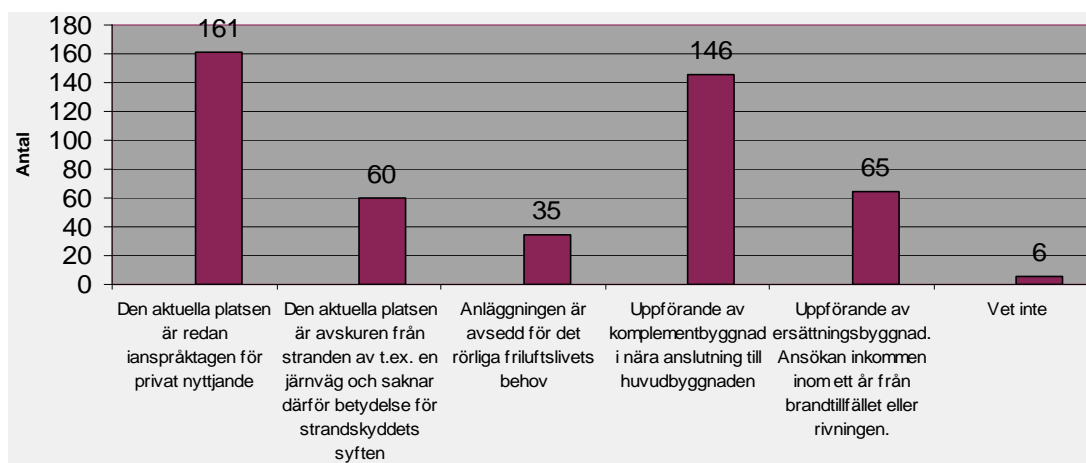
Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - bygglovgivning

1. Har kommunen rätt att ge dispens från strandskyddet i samband med bygglov?

Av det 212 tjänstemän som svarat på frågan uppger ca 48 % att kommunen alltid har rätt att ge dispens från strandskyddet i samband med bygglov. Ca 18 % av kommunerna har rätt att ge dispens i vissa ärendetyper medan ca 17 % har rätt att ge dispens i vissa områden. Knappt 15 % av kommunerna har ingen rätt att ge dispens från strandskyddet i samband med bygglov.

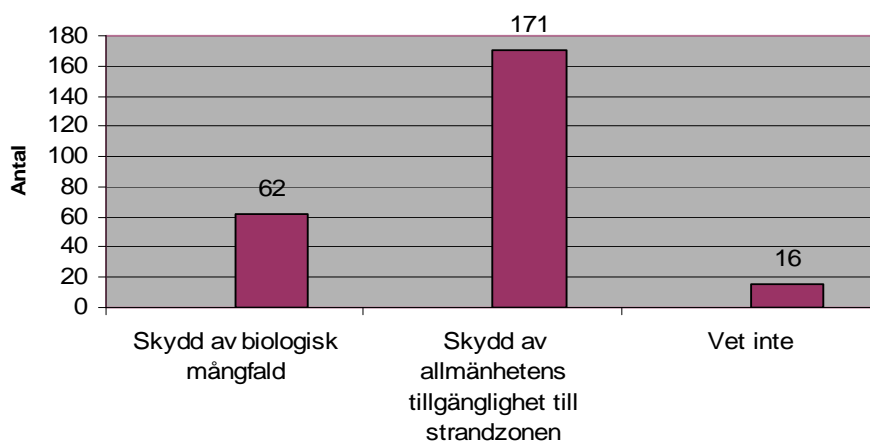
2. Vilka är de vanligaste skälen till strandskyddsdispens? (Flera svar möjliga)

Det skäl till strandskyddsdispens som oftast anges är att ”den aktuella platsen redan är ianspråktagen för privat nyttjande”. Det näst vanligaste skälet är att byggnaden kan räknas som ”uppförande av komplementbyggnad i nära anslutning till huvudbyggnaden”. Därefter kommer ”uppförande av ersättningsbyggnad”, ”Den aktuella platsen är avskuren från stranden, av till exempel en järnväg, och saknar därför betydelse för strandskyddets syften” och ”anläggningen är avsedd för det rörliga friluftslivets behov”. Andra skäl som också anges är; lucktomter, båthus, bryggor, sjöbodrar, Miljöbalken 7 kap 25 §⁸

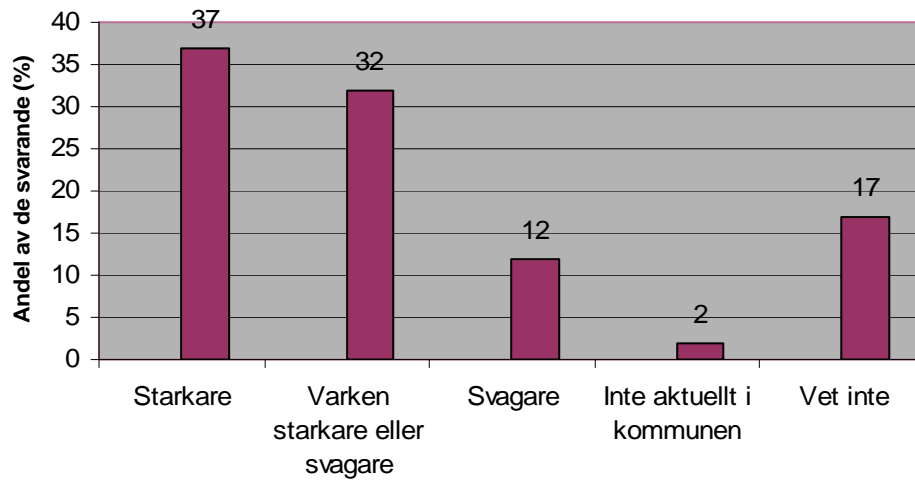
⁸ Miljöbalken (SFS 1998: 808) 7 kap 25 § - ”Vid prövning av frågor om skydd av områden enligt detta kapitel skall hänsyn tas även till enskilda intressen. En inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse i kapitlet får därför inte gå längre än som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses.”

3. Vilka är de vanligaste skälen till nekad strandskyddsdispens? (Flera svar möjliga)

Det vanligaste skälet till nekad strandskyddsdispens är ”skydd av allmänhetens tillgänglighet till strandzonen” vilket används nästan tre gånger så ofta som ”skydd av biologisk mångfald”. Ett annat vanligt skäl till nekad strandskyddsdispens är ”att inga särskilda skäl enligt Naturvårdsverkets råd och riktlinjer finns för att dispens ska ges”. Några kommuner anger även ”översvämningsrisk” som ett skäl till nekad strandskyddsdispens.

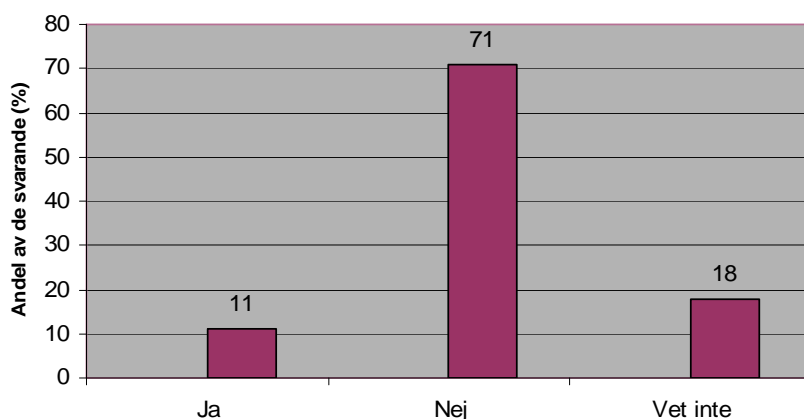
4. Är det din bedömning att strandskyddet idag står starkare eller svagare i förhållande till andra intressen jämfört med för något decennium sedan?

Av de 208 tjänstemän som svarat anger ca 37 % att de bedömer att strandskyddet idag står starkare jämfört med andra intressen än för något decennium sedan. En stor andel, ca 32 % väljer svarsalternativet varken starkare eller svagare och ca 12 % bedömer strandskyddet som svagare idag än för något decennium sedan. Förhållandevis många, ca 17 %, väljer svarsalternativet vet inte.

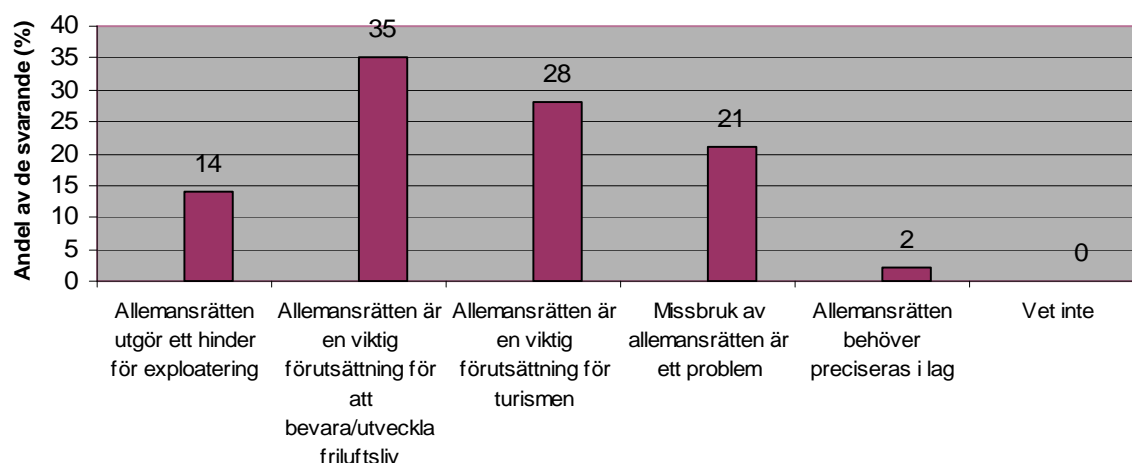
Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Naturvård och förvaltning av naturområden

1. Finns det i kommunen en politisk debatt om allemansrätten?

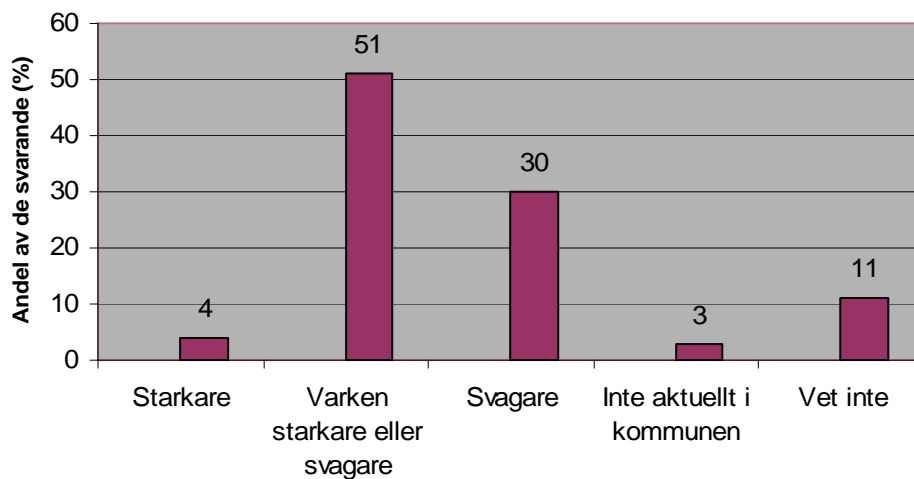
Av de 212 tjänstemän som svarat på frågan anger majoriteten, ca 71 %, att det i kommunen inte finns en politisk debatt om allemansrätten medan ca 11 % anger att det finns en sådan debatt. Relativt många, ca 18 %, väljer svarsalternativet vet inte.

1b. På vilket sätt framställs allemansrätten oftast i debatten?

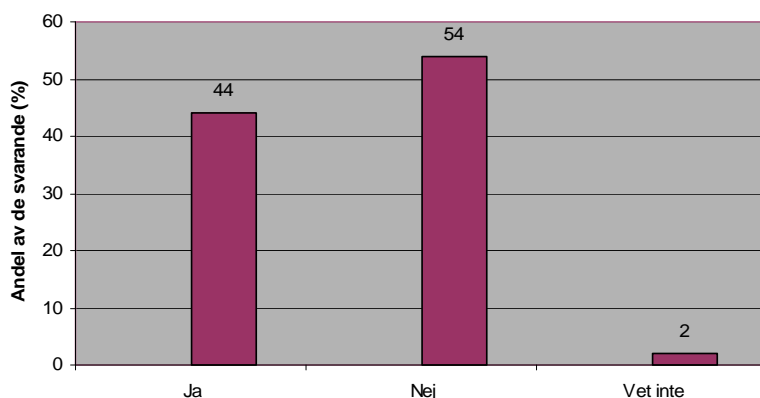
I de kommuner där det förs en politisk debatt framställs allemansrätten oftast som en viktig förutsättning för att bevara/utveckla friluftslivet (ca 35 %) och för turismen (ca 28 %). Mindre ofta framställs allemansrätten som ett hinder för exploatering (ca 14 %) eller att missbruk av allemansrätten är ett problem (ca 21 %). Endast i ca 2 % av kommunerna handlar debatten oftast om att Allemansrätten behöver preciseras i lag.

2. Är det din bedömning att allemansrätten idag står starkare eller svagare i förhållande till andra intressen jämfört med för något decennium sedan?

Av de 212 tjänstemän som svarat anger ca 30 % att de bedömer att allemansrätten idag står svagare jämfört med andra intressen än för något decennium sedan. En svag majoritet, ca 51 % väljer dock svarsalternativet varken starkare eller svagare medan ca 4 % bedömer allemansrätten som starkare idag än för något decennium sedan. Förhållandevis många, ca 11 %, väljer svarsalternativet vet inte.

3. Har det under den senaste 10 åren på kommunalt initiativ bildats naturreservat i syfte att stärka och skydda friluftslivet?

Utav de 211 tjänstemän som svarat på frågan uppger en svag majoritet, ca 54 %, att det inte på kommunalt initiativ har bildats naturreservat i syfte att stärka och skydda friluftslivet under de senaste 10 åren medan ca 44 % anger att detta har skett.

3b. Ange, om möjligt, ungefärligt antal kvadratmeter eller hektar som avsatts för friluftsliv på kommunalt initiativ? - de senaste tio åren

Tillsammans har 73 kommuner angivit att 20 573 hektar har avsatts för friluftsliv på kommunalt initiativ. Största värde är 4 500 hektar och minsta värde är 2 hektar.

3b. Ange, om möjligt, ungefärligt antal kvadratmeter eller hektar som avsatts för friluftsliv på kommunalt initiativ? - varav de senaste två åren

Under de senaste två åren anger 34 kommuner att 4494 hektar avsatts för friluftsliv på kommunalt initiativ. Maxvärde är 774 hektar och minsta värde är 2 hektar.

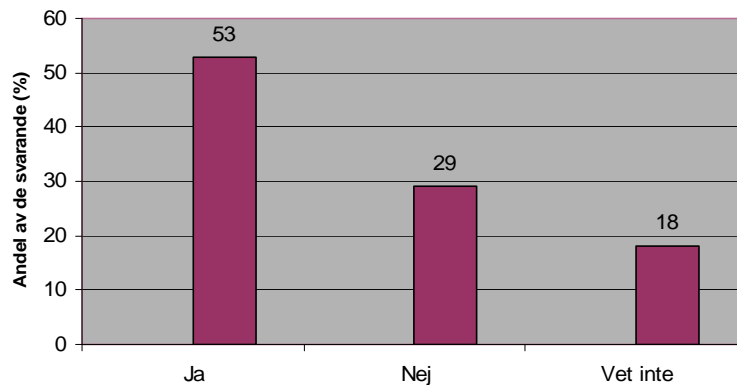
4. Hur finansieras kommunens satsningar på friluftsliv?

På frågan om kommunernas finansiering av friluftslivet är det vanligaste svaret att det sker med egna skattemedel (107 svar). Näst vanligast är att det sker med sk. LONA-medel⁹ (94 svar) och därefter uppges frivilligorganisationers arbetsinsatser (42 svar), EU-bidrag (19 svar) och sponsring (åtta svar). Donationsfonder uppges i två fall. Andra sätt att finansiera friluftslivet är arbetsmarknadsinsatser, fiskekortsförsäljning och försäljning av mark till naturvårdsverket.

Svaren blev mindre användbara än vad som avsetts då det inte preciserades vilken tidsperiod svaren skulle gälla. Frågan fick också ett relativt högt internt bortfall då svar som ”omfattande”, ”varierande”, ”xx %” och ”timmar” tagits bort. Andelen svar i respektive ruta kan dock ge en överblick över de olika finansieringsmöjligheternas relation till varandra.

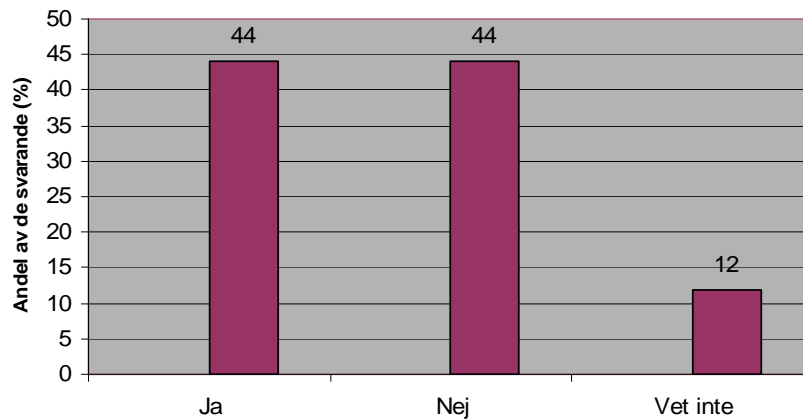
⁹ LONA-medel = Den lokala naturvårdssatsning där regeringen åren 2004-2006 avsatte 300 miljoner kronor till lokal och kommunal naturvård. Villkoret för stöd var att kommunerna själva satsade medel. Nästan samtliga kommuner i landet har fått ta del av denna satsning. (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-09-08)

5. Satsas särskilda medel för att människor med funktionshinder ska kunna komma ut i naturen?

Av de 211 tjänstemän som besvarat frågan anger en knapp majoritet (ca 53 %) att det satsas särskilda medel för att människor med funktionshinder ska kunna komma ut i naturen. En relativt stor andel, ca 18 %, väljer svarsalternativet vet inte.

6. Sker samarbete över kommungränserna för att skydda områden som är viktiga för friluftsliv och naturturism?

På frågan om det sker samarbete över kommungränserna för att skydda områden som är viktiga för friluftsliv och naturturism blev antalet ja-svar ungefär lika många som antalet nej-svar, ca 44 %. En relativt stor andel ca 12 % valde svarsalternativet vet inte.

DISKUSSION

Denna enkätundersökning ska ses som ett led i kartläggningen av friluftslivets och naturturismens intressen i kommunernas fysiska planering. Många av frågorna är konstruerade för att i samverkan med flera andra frågor indikera ett förhållningssätt till friluftsliv och naturturism i respektive kommun. Följande diskussion ger en möjlig tolkning av en del utav den insamlade datan.

Svaren från enkäten visar att i en övervägande majoritet, ca 92 %, av de svarande kommunerna används möjligheten till friluftsliv och naturturism som argument i kommunens marknadsföring. Det finns också vanligen tjänstemän i kommunerna som har friluftsförfrågor som sitt ansvar och i knappt hälften av kommunerna faller detta ansvar på en fritidschef. I ca 8 % av de svarande kommunerna finns ingen tjänsteman med detta ansvar och friluftsplaner finns endast i ca 6 % av de svarande kommunerna. I ca 11 % av kommunerna finns ett formellt antaget program angående funktionshindrade människors möjlighet att utöva friluftsliv och i drygt hälften av kommunerna satsas det särskilda medel för att människor med funktionshinder ska kunna komma ut i naturen. Resultaten pekar på att friluftsliv och naturturism tillskrivs ett mycket högt marknadsföringsvärde i många kommuner. Hur detta värde sedan står sig i resten av planeringsprocessen, och i den avvägning mot andra samhällsintressen som där sker, försöker vi belysa i det fortsatta resonemanget.

En övervägande majoritet av kommunerna anser att de översiktliga planerna tydligt visar friluftslivets nuvarande och/eller framtida lokalisering medan drygt en tiondel uppger att planen inte klargör detta. I de fall där översiktsplanen behandlar konflikter mellan friluftsliv och andra samhällsintressen gäller detta oftast bebyggelse eller verksamheter men även konflikter med infrastruktur (vägar, järnvägar, hamnar, flygplatser etc.) och system för teknisk försörjning (vindkraft, basstationer och master för mobiltelefoni, kraftledningar etc.) beskrivs. Konflikter mellan olika typer av friluftsliv beskrivs inte särskilt ofta men när det görs gäller det oftast motorburet och bulleralstrande friluftsliv kontra tystnadssökande friluftsliv. Tysta områden behandlas i ca 38 % av de svarande kommunernas översiktsplaner. Eftersom översiktsplanen inte är juridiskt bindande utan endast vägledande är det av stor vikt att friluftslivets och naturturismens markbehov också tas upp och behandlas i efterföljande planeringen och bygglovgivning.

När äldre översiktsplaner togs fram fanns inte klimatförändringar med på dagordningen. I en knapp femtedel av de nu gällande översiktsplanerna gör man bedömningen att människors vilja att vistas i naturen kan komma att öka till följd av klimatförändringarna medan ingen kommun gör bedömningen att viljan kan komma att minska. Bedömningen att tillgången på mark lämplig för friluftsliv kan komma att öka till följd av klimatförändringarna görs nästan lika ofta som bedömningen att tillgången på mark kommer att minska. Det vanligaste svaret från kommunerna är dock att ingen sådan bedömning görs i den översiktliga planeringen. Ca en femtedel av de kommuner där en permanent höjning av havets medelvattennivå kan komma att försämra allmänhetens tillgänglighet till strandskyddat område uppmärksammar detta i den översiktliga planeringen. Konsekvenserna för friluftslivet har möjlighet att bli tydligare belyst allteftersom de översiktliga planerna förnyas och ny kunskap tillkommer.

Många kommuner har inte någon aktuell översiktsplan¹⁰. Ca en tredjedel av de svarande kommunerna uppger att deras gällande översiktsplan har vunnit laga kraft år 1994 eller tidigare. Ca 9 % har kommuntäckande översiktsplaner från år 2007 eller senare. Endast 46 kommuner har valt att fylla i datum för aktualitetsförklaring. De äldsta aktualitetsförklaringarna är från 1998 medan ca 22 % är från år 2007 eller senare. Resultatet visar en stor skillnad mot Naturvårdsverkets undersökning ”Kommunerna och friluftslivet 2005” där ca 21 % av kommunerna uppger att deras översiktsplan reviderats under 1994 eller tidigare (Naturvårdsverket, 2007). I Boverkets planenkät för 2006 har länsstyrelserna dock uppgivit att ca hälften av Sveriges kommuner fortfarande bara har gjort en kommunomfattande översiktsplan efter att kravet infördes¹¹. Dessa planer är nu mer än femton år gamla. (Boverket, 2008) Andelen riktigt gamla översiktsplaner borde med åren ha sjunkit inte ökat och orsakerna till skillnaderna mellan undersökningarna finns anledning att undersöka ytterligare. I drygt hälften av de 190 kommunerna som svarat på frågan har man startat en ny översiktsplaneprocess.

Det hör till ovanligheten att detaljplaner åtföljs av miljökonsekvensbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism blir utredda. I nästan hälften av de

¹⁰ Enligt plan- och bygglagen (PBL, SFS 1987:10) ska kommunfullmäktige minst en gång under mandattiden ta ställning till den kommuntäckande översiktliga planens aktualitet (PBL 4 kap 14 §).

¹¹ Kravet på kommuntäckande översiktsplaner infördes i samband med tillkomsten av PBL 1987 (Boverket, 1996).

kommuner som svarat har ingen av de detaljplaner som antogs under 2007 åtföljts av en miljökonsekvensbedömning där detta blivit utrett. I vilken grad detaljplaner tar strandskyddade områden i anspråk, det vill säga kräver upphävt strandskydd, kan ses som ytterligare en indikator på friluftslivets status i kommunen. Det vanligaste svaret från kommunerna var att andelen detaljplaner som under 2007 tagit strandskyddade områden i anspråk var lägre än 25 % av det totala antalet detaljplaner. Det näst vanligaste svaret var att inga detaljplaner under 2007 tagit strandskyddade områden i anspråk. I majoriteten av kommunerna förekommer det att områden med lokalt intresse för friluftslivet skyddas av detaljplanebestämmelser och vanligast är då att det sker genom bestämmelsen för natur.

Hur kommunerna hanterar strandskyddsdispenser i samband med bygglovgivning kan också ses som ett uttryck för friluftslivets status i kommunen. I nästan hälften av de kommuner som svarat på frågan har kommunen alltid rätt att ge strandskyddsdispens vid bygglovsärenden. I ca 35 % av kommunerna har man rätt att ge dispens i vissa ärendetyper eller i vissa områden. Det vanligaste skälet för att medge strandskyddsdispens är att ”den aktuella platsen är redan ianspråktagen för privat nyttjande”. Som skäl till nekad strandskyddsdispens används ”skydd av allmänhetens tillgänglighet till strandzonen” nästan tre gånger så ofta som ”skydd av biologiska mångfalden”. Det kan därmed verka som om den sociala dimensionen i strandskyddet oftare har högre prioritet än den biologiska men en annan förklaring kan vara att den sociala dimensionen i strandskyddet har en mycket längre historisk bakgrund¹². Ett annat vanligt skäl till nekad strandskyddsdispens är att det saknas särskilda skäl¹³ för dispens enligt naturvårdsverkets råd och riktlinjer.

Flera tidigare utförda undersökningar visar att svenska folket anser att allemansrätten är en mycket viktig förutsättning för friluftslivet (Fredman et al, 2008a; Fredman & Sandell, 2005). Majoriteten av tjänstemännen, ca 71 %, uppger att det för närvarande inte förs någon politisk debatt om allemansrätten i kommunen. I de 11 % av kommunerna där det förs en sådan debatt framställs allemansrätten oftast som en viktig förutsättning för att bevara/utveckla friluftslivet och för turismen. Mindre ofta

¹² Strandskyddet tillkom på 1950-talet för att förhindra överexploatering av stränderna och bevara allmänhetens tillgång till stränder och vatten för friluftsliv. Först 1994 utvidgades skyddet till att även gälla strandzonens betydelse för den biologiska mångfalden. (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-11-06a)

¹³ Förarbetena till miljöbalken anger ett antal omständigheter som kan utgöra särskilda skäl. (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-11-06b)

framställs allemansrätten som ett hinder för exploatering. Det är också intressant att konstatera att nästan hälften av svenskarna anser att naturreservat och nationalparker¹⁴ är viktiga för deras utomhusaktiviteter (Fredman et al, 2008a). I enlighet med Miljöbalken har länsstyrelser och kommuner möjlighet att bilda naturreservat bland annat i syfte att tillgodose behovet av områden för friluftslivet (MB 7 kap § 4). Ca 44 % av de kommuner som svarat på frågan uppger att det under de senaste 10 åren på kommunalt initiativ har bildats naturreservat i syfte att skydda och stärka friluftslivet.

Ca tre fjärdedelar av Sveriges kommuner redovisar i översiktsplanerna områden som är intressanta för friluftsliv men som inte har någon typ av formellt områdesskydd. De naturområden som används för vardagens friluftsliv och rekreation ligger med fördel nära människors bostäder (Boverket, 2007) och för ca fyra av tio svenskar har möjligheten till friluftsliv helt eller delvis påverkat valet av boende (Fredman et al, 2008a).

Resultatet från enkäten visar att majoriteten av kommunerna använder möjligheten att utöva friluftsliv och naturturism i sin marknadsföring. I övrigt uppmärksammas friluftslivets och naturturismens intressen i mycket olika grad i kommunernas fysiska planering. En förklaring till denna variation skulle kunna vara huruvida det råder exploateringstryck på naturområden i kommunen eller inte. Att friluftslivet och naturturismen är mindre synligt i den fysiska planeringen behöver dock inte betyda att det faktiska utfallet för medborgarnas möjligheter att utöva friluftsliv är dåligt. Många kommuner jobbar aktivt med projekt som syftar till att säkerställa och förvalta naturområden intressanta för friluftslivet. I kommuner där det råder eller kommer att råda exploateringstryck eller andra hot mot naturområden är det dock önskvärt att friluftshintressena får en hög status redan i planeringsskedena. Detta för att om möjligt stå starkare i avvägningen mot andra intressen.

¹⁴ I Sverige finns idag (hösten 2008) ca 3 100 naturreservat varav ca 15 är marina reservat. Arealen motsvarar knappt 10 % av Sveriges yta varav största delen, ca 75 %, återfinns i fjällvärlden. Antalet nationalparker är 28 och det finns förslag om att bilda 13 nya (Naturvårdsverkets hemsida, 2008-09-24)

REFERENSER

- Ankre, R (2007) *Understanding the Visitor A Prerequisite for Coastal Zone Planning*, Institutionen för fysisk planering, Blekinge Tekniska Högskola, Karlskrona.
- Berg C-H (2000) Friluftsliv – en sammansatt historia, Ur *Argaladei Friluftsliv – en livsstil* nummer 3-2000. [Elektronisk] tillgänglig: <http://www.argaladei.nu/?sida=tidskrift_arkiv_2000-3a> [Läst 2008-06-24]
- Boverket (1996) *Boken om översiktsplan del II Översiktsplanen i lagstiftningen*, Boverket, Karlskrona.
- Boverket (2007) *Bostadsnära natur, inspiration & vägledning*, Boverket, Karlskrona.
- Boverket (2008) *Boverkets planenkät, Länsstyrelsernas redogörelse av läget 2006*, Boverket, Karlskrona.
- Departementsserien *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer* (DS 1999: 78) Förslag till förordning.
- Emmelin, L, Fredman, P & Sandell K (2005) *Planering och förvaltning för friluftsliv – en forskningsöversikt*, Rapport nr 5468, Naturvårdsverket. ISBN: 91-620-5468-6 (244 s)
- Fredman, P & Sandell, K (2005) *Delrapport om svenskars fjällbesök samt inställning till allemansrätten och skyddade naturområden – särskilt i fjällen*, Fjällmistrarapport nr 15, Umeå.
- Fredman, P; Karlsson, S-E; Romild, U & Sandell, K (red) (2008a) *Vara i naturen, varför eller varför inte? – delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*, Forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring, Rapport nr 2, Ågrenshuset, Örnsköldsvik.
- Fredman, P; Karlsson, S-E; Romild, U & Sandell, K (red) (2008b) *Besöka naturen hemma eller borta? – delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*, Forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring, Rapport nr 3, Ågrenshuset, Örnsköldsvik.
- Fredman, P; Karlsson, S-E; Romild, U & Sandell, K (red) (2008c) *Vad är friluftsliv – delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*, Forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring, Rapport nr 4, Ågrenshuset, Örnsköldsvik.
- Mc Evoy, D (2005) *Climate Change and the Visitor Economy; Inception Report*, Manchester Centre for Urban and Regional Ecology, School of Planning and Landscape, University of Manchester, accessed on January 2006, Elektroniskt hämtad från Sustainability NorthWest's hemsida, *Climate Change and the Visitor Economy; Inception Report* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.snw.org.uk/tourism/downloads/inceptionreport_final.pdf > [Läst 2006-09-22]
- Naturvårdsverkets hemsida, *Arbete med friluftsliv* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Arbete-med-friluftsliv/>> [Läst 2008-06-24] Senast uppdaterad 2008-02-06.
- Naturvårdsverkets hemsida, *Lokala naturvårdssatsningen* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Detta-ar-naturvard/Lokala-naturvardssatsningen/>> [Läst 2008-09-08]
- Naturvårdsverkets hemsida, *Nationalparker och andra fina platser* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Att-vara-ute-i-naturen/Nationalparker-och-andra-fina-platser/>> [Läst 2008-09-24]
- Naturvårdsverkets hemsida, *Strandskydd* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/Kust-och-hav/Strandskydd/>> [Läst 2008-11-06a]
- Naturvårdsverkets hemsida, *Särskilda skäl för strandskyddsdispens* [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/Sjoar-och-vattendrag--insatser-for-skydd-och-skotsel/Strandskydd/Sarskilda-skal-for-strandskyddsdispens/>> [Läst 2008-11-06b]
- Naturvårdsverket (2005) *Ljudkvalitet i natur- och kulturmiljöer - Utvärdering och utveckling av mått, mätetal och inventeringsmetod*, Naturvårdsverkets rapport 5440.

- Naturvårdsverket (2007) *Kommunerna och friluftslivet 2005 En basmätning av arbetet med friluftsliv, tätortsnära natur, strandskydd och fysisk planering i Sveriges kommuner*, Stockholm.
- Nicholls, S (2006) Climate change, tourism and recreation in Europe, Artikel ur *Managing Leisure* 11, s 151-163 July 2006, Routledge. (Department of Community, Agriculture, Recreation and Resource Studies, Michigan State University, East Lansing, MI, USA)
- Nuteks hemsida, *Vad är turism?*[Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.nutek.se/sb/d/1102/>>
[Läst 2008-06-24] Senast uppdaterad 2008-03-31.
- Regeringens skrivelse (2001/2002) *En samlad naturvårdspolitik* (Skr 2001/02:173)
- Sandell, K (2006) Access under stress: the Right of Public Access Tradition in Sweden, In McIntyre, N; Williams, D.R; McHugh, K.E (ed) (2006) *Multiple dwelling and Tourism: Negotiating Place, Home and Identity*, p 278-294, CABI Publishing, UK.
- Sveriges Kommuner och Landstings hemsida (2008) *Kommungruppsindelning fr. o. m. 1 januari 2005*, [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.skl.se/artikel.asp?A=11248&C=445>>
[Läst 2008-10-24] [Sidan senast granskad 11 september 2008]
- SMHI:s hemsida, *Klimatanpassningsportalen/Förväntade konsekvenser/Turism* [Elektronisk]
Tillgänglig: <<http://www.smhi.se/cmp/jsp/polopoly.jsp?d=9369&a=25161&l=sv>>
[Läst 2008-08-25]

Bilaga 1. Följebrev

Friluftsliv och Naturturism i kommunal planering

Enkät till Sveriges kommuner

Till ansvarig för

Översiktlig planering

Denna enkät vänder sig till Dig som i din yrkesroll arbetar med kommunens översiktliga planering. Studien ingår i ett projekt med syfte att kartlägga hur och i vilken omfattning kommunerna behandlar friluftsliv och naturturism i sin fysiska planering.

Länk till enkät Friluftsliv och Naturturism i kommunal planering – Översiktlig planering

Resultatet av studien kommer under hösten 2008 att presenteras inom ramen för forskningsprogrammet "Friluftsliv i förändring". Programmets hemsida finner du på www.friluftsforskning.se

De uppgifter du lämnar kommer endast att användas för statistikändamål och presenteras i form av diagram och tabeller. Inga enskilda svar kommer alltså att redovisas. I och med att du svara på denna enkät kommer personuppgifter att lagras i ett databasregister hos Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Uppgifterna sparas för statistisk bearbetning av materialet och kan komma att användas vid förnyad kontakt. SKL är skyldigt att på din begäran rätta, blockera och utplåna uppgifter (PUL 28§). Enligt PUL har varje registrerad rätt att en gång per år erhålla besked, efter skriftlig ansökan, om personuppgifter som rör den sökande behandlas eller ej (PUL 26§). Information om behandling av personuppgifter lämnas av SKL som är personuppgiftsansvarig, tel. 08-452 70 00. Ansvariga för enkäten är;

Reigun Thune Hedström
Sveriges kommuner och landsting
Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad
08-452 7859
reigun@skl.se

Professor Lars Emmelin
Blekinge Tekniska Högskola
Fysisk planering
070 – 639 02 20
lars.emmelin@bth.se

Har du några frågor om undersökningen, kontakta;
Lena Petersson Forsberg
Fysisk planering, Blekinge Tekniska Högskola, Karlskrona.
e-mail: lena.peterssonforsberg@bth.se, Telefon; 0455- 38 53 17

Med vänliga hälsningar

Reigun Thune Hedström

Bilaga 2. Enkät översiktlig planering

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Översiktlig planering

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv definieras som "Vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling".

Med **naturturism** menas den typ av turism där naturupplevelser sätts i centrum och där besök i naturen utgör bas för olika verksamheter.

FN:s definition av **turism**: "Turism omfattar människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften".

= Du kommer att få olika följdfrågor beroende på hur du svarar

Du som besvarar dessa frågor tillhör följande kommunala förvaltning/nämnd:

1. Vilken tjänsteman ansvarar för friluftsförfrågor i kommunen?

Fritidschef

Ingen

Turistchef

Vet inte

Annan

2. Finns följande formellt antagna (av KF) dokument inom kommunen

	Ja	Nej	Vet inte
Friluftsplän/Friluftslivsplan	☐	☐	☐
Naturvårdsplan	☐	☐	☐
Grönplan/Grönstrukturplan	☐	☐	☐
Miljöplan	☐	☐	☐
Näringslivsplan	☐	☐	☐

 3. Finns det ett formellt antaget kommunalt program angående funktionshindrade människors möjlighet att utöva friluftsliv, exempelvis beträffande tillgängligheten till naturområden?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 4. Finns det program eller policydokument där områden för friluftsliv och naturturism beskrivs som viktiga för den regionala utvecklingen?

- Ja
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 5. Används möjligheten till friluftsliv och naturturism som argument i kommunens marknadsföring?

- Ja
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 6. När antogs den kommuntäckande översiktsplanen? Ange årtal för laga kraft alternativt aktualitetsförklaring

	Kryssa i aktuell/t/a alternativ	Ange årtal
Laga kraft	☐	____
Aktualitetsförklaring	☐	____
Vet inte	☐	-

 7. Är en ny översiktlig planprocess påbörjad?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 7b. I vilket skede befinner sig framtagandeprocessen nu, våren 2008?

- Program
- Samråd
- Utställning
- Antagen, men överklagad
- Vet inte

 8. Ger översiktsplanen en tydlig bild av friluftslivets lokalisering?

- Ja, friluftslivets nuvarande lokalisering visas
- Ja, friluftslivets framtida lokalisering visas
- Ja, både friluftslivets nuvarande och framtida lokalisering visas
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 9. Beskrivs det i översiktsplanen områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till förmån för friluftsliv?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 10. Beskrivs det i översiktsplanen områden värdefulla för friluftsliv där pågående markanvändning föreslås bli ändrad till nackdel för friluftsliv?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 11. Analyseras skolornas/förskolornas markbehov för friluftsliv och naturpedagogik i översiktsplanen?

- Ja
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 12. Vilka skyddade områden intressanta för friluftsliv redovisas i översiktsplanen?

	Ja
Nationalparker	☐
Naturresevat	☐
Natura 2000-områden	☐
Fågelskyddsområden	☐
Marina resevat	☐
Kulturresevat	☐
Områden av riksintresse för friluftsliv enligt Miljöbalken	☐
Områden planlagda enligt PBL [i befintliga detaljplaner/områdesbestämmelser]	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 13. Redovisas det i översiktsplanen områden intressanta för friluftsliv som inte har någon typ av områdesskydd?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 14. Vilka konflikter mellan friluftsliv och andra samhällsintressen beskrivs i översiktsplanen?

	Ja
Bebyggelse/verksamheter	☐
Infrastruktur (vägar, järnvägar, hamnar, flygplatser etc)	☐
System för teknisk försörjning (vindkraft, basstationer och master för mobil telefoni, kraftledningar etc)	☐
Turism	☐
Naturskydd	☐
Skydd av kulturminnen	☐
Jord- och skogsbruk	☐
Produktion av bioenergi och/eller biodrivmedel	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 15. Vilka konflikter mellan olika typer av friluftsliv beskrivs i översiktsplanen?

	Ja
Vattenskoteråkning kontra tystnadssökande friluftsliv	☐
Motorbåtsåkning kontra tystnadssökande friluftsliv	☐
Snöskoteråkning kontra tystnadssökande friluftsliv	☐
Ridning kontra snöskoteråkning	☐
Ridning kontra skidåkning, löpning, promenader etc	☐
Sport/tävlingsinriktat friluftsliv ex mountain bike kontra stillsamma promenader, fågelskådning etc	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 16. Behandlas "tysta områden" i den översiktliga planeringen

- Ja, tysta områden behandlas i plantexten
- Ja, tysta områden är utritade på plankartan
- Ja, tysta områden behandlas i plantexten och är utritade på plankartan
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 16b. Är, enligt planen, dessa tysta områden skyddade mot bullerstörningar?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 16c. På vilket sätt anger planen att de tysta områdena skyddas?

	Ja
Skydd mot exploatering i området genom olika typer av reservat	☐
Skydd mot exploatering i området genom detaljplan	☐
Skydd mot bulleralstrande verksamheter i områdets närhet genom detaljplan.	☐
Annat	☐
Annat	☐
Vet inte	☐

 16c. Ges i planen riktlinjer för hur de tysta områdena bör skyddas i framtiden?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 16d. Vilka riktlinjer för de tysta områdenas framtida skydd anges i planen?

	Ja
Skydd mot exploatering i området genom olika typer av reservatsbildningar	☐
Skydd mot exploatering i området genom kommande detaljplanläggning	☐
Skydd mot framtida bulleralstrande verksamheter i områdets närhet genom kommande detaljplanläggning.	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Vet inte	☐

 17. Finns det fördjupningar av översiktsplanen som särskilt behandlar friluftsliv/naturturism?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 18. Vilka aktörer/intressenter medverkar i den översiktliga planprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism?

	Ja
Privatpersoner	☐
Företagare inom naturturism	☐
Markägare	☐
Friluftorganisationer	☐
Naturvårdsorganisationer	☐
Idrottsföreningar	☐
Hyresgästföreningen	☐
Lokala hembygdsföreningar	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 19. På vilket sätt tar kommunen tillvara kommuninvånarnas

kunskaper om friluftsliv?	
	Ja
Formella träffar i planprocessen	☐
Informella träffar	☐
Naturvårdsråd	☐
Friluftsråd	☐
Guidade vandringar	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 20. Finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om friluftsliv?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 21. Finns behov av ytterligare kunskapsunderlag om naturturism?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 22. På vilket/vilka sätt bedöms i den översiktliga planeringen att

ett förändrat klimat kan komma att påverka friluftslivet?	
	Markera lämpliga alternativ
Människors vilja att vistas i naturen kan komma att öka	☐
Människors vilja att vistas i naturen kan komma att minska	☐
Tillgången på mark lämplig för friluftsliv kan komma att öka	☐
Tillgången på mark lämplig för friluftsliv kan komma att minska	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Bedöms inte	☐
Vet inte	☐

 23. Uppmärksammas i den översiktliga planeringen de områden där en permanent höjning av havets medelvattennivå kan komma att försämra allmänhetens tillgänglighet till strandskyddat område?

- Ja
- Nej
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 24. Upplever du att bestämmelserna om översiktsplan i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

- Starkt stöd
- Ganska starkt stöd
- Varken stöd eller hinder
- Ganska starkt hinder
- Starkt hinder
- Vet inte

 25. Upplever du att definitionerna om allmänna intressen i PBL

utgör ett stöd eller ett hinder i den översiktliga planeringen för friluftsliv?

- Starkt stöd
- Ganska starkt stöd
- Varken stöd eller hinder
- Ganska starkt hinder
- Starkt hinder
- Vet inte

 26. Upplever du att bestämmelserna i Miljöbalken utgör ett stöd eller ett hinder i den översiktliga planeringen för friluftsliv?

- Starkt stöd
- Ganska starkt stöd
- Varken stöd eller hinder
- Ganska starkt hinder
- Starkt hinder
- Vet inte

 27. Har du några övriga kommentarer eller synpunkter skriv dem gärna här!

Tack för din medverkan!

Bilaga 3. Enkät detaljplanering

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Detaljplanering

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv definieras som "Vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling".

Med **naturturism** menas den typ av turism där naturupplevelser sätts i centrum och där besök i naturen utgör bas för olika verksamheter.

FN:s definition av **turism**: "Turism omfattar människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften".

= Du kommer att få olika följdfrågor beroende på hur du svarar

Du som besvarar dessa frågor tillhör följande kommunala förvaltning/nämnd:

1. Hur stor del av detaljplanerna som antogs under 2007 åtföljdes av miljökonsekvensbedömningar där konsekvenserna för friluftsliv och naturturism blev utredda?

- < 25 %
- 25- 50 %
- > 50 %
- Inga
- Vet inte

2. Vilka aktörer/intressenter medverkar i detaljplaneprocessen med avseende på friluftsliv och naturturism?

	Ja
Privatpersoner	☐
Företagare inom naturturism	☐
Markägare	☐
Miljöorganisationer	☐
Friluftsförbund	☐
Naturvårdsorganisationer	☐
Idrottsföreningar	☐

Hyresgästföreningen	☐
Lokala hembygdsföreningar	☐
Annat	☐
Annat	☐
Inga	☐
Inte aktuellt i kommunen	☐
Vet inte	☐

 3. Görs det detaljplaner som tar strandområden i anspråk?

☐	Ja
☐	Nej
☐	Inte aktuellt i kommunen
☐	Vet inte

 3b. Hur stor del av de detaljplaner som antogs under 2007 tog strandskyddat område i anspråk dvs. krävde upphävt strandskydd?

☐	< 25 %
☐	25-50 %
☐	> 50 %
☐	Inga
☐	Vet inte

4. På vilket sätt och i vilken utsträckning beaktas friluftslivets markbehov i framtagandet av detaljplaner?

	Aldrig	Sällan	Ganska ofta	Mycket ofta	Alltid	Vet inte
Översiktsplanens riktlinjer iakttas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reservatsbildningar iakttas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Områden med Riksintresse för friluftsliv respekteras i sin geografiska helhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Områden med Riksintresse för friluftsliv respekteras utifrån sina kärnvärden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Strandskydd enligt miljöbalken iakttas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. I vilken utsträckning skyddas områden av lokalt intresse för friluftsliv genom planbestämmelser i PBL?

- Aldrig
- Sällan
- Ganska ofta
- Mycket ofta
- Alltid
- Vet inte

5b. Vilka planbestämmelser används för att skydda områden av lokalt intresse för friluftsliv?

	Ja
Natur	☐
Grönyta	☐
Friluftsområde	☐
Öppet vattenområde	☐
Park	☐
Annat	☐
Annat	☐

 6. Upplever du att bestämmelserna om detaljplaner i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

- Starkt stöd
- Ganska starkt stöd
- Varken stöd eller hinder
- Ganska starkt hinder
- Starkt hinder
- Vet inte

 7. Upplever du att bestämmelserna om områdesbestämmelser i PBL utgör ett stöd eller ett hinder i planeringen för friluftsliv?

- Starkt stöd
- Ganska starkt stöd
- Varken stöd eller hinder
- Ganska starkt hinder
- Starkt hinder
- Vet inte

 8. Har du några övriga kommentarer eller synpunkter skriv dem gärna här!

Tack för din medverkan!

Bilaga 4. Enkät Bygglovgivning

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Bygglovgivning

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv definieras som "Vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling".

Med **naturturism** menas den typ av turism där naturupplevelser sätts i centrum och där besök i naturen utgör bas för olika verksamheter.

FN:s definition av **turism**: "Turism omfattar människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften".

Du som besvarar dessa frågor tillhör följande kommunala förvaltning/nämnd:

1. Har kommunen rätt att ge dispens från strandskyddet i samband med bygglov?

Ja, alltid

Ja, i vissa ärendetyper

Ja, i vissa områden

Nej

Inte aktuellt i kommunen

Vet inte

2. Vilka är de vanligaste skälen till strandskyddsdispens?

	Ja
Den aktuella platsen är redan ianspråktagen för privat nyttjande	☐
Den aktuella platsen är avskuren från stranden av t.ex. en järnväg och saknar därför betydelse för strandskyddets syften	☐
Anläggningen är avsedd för det rörliga friluftslivets behov	☐
Uppförande av komplementbyggnad i nära anslutning till huvudbyggnaden	☐
Uppförande av ersättningsbyggnad. Ansökan inkommen inom ett år från brandtillfället eller rivningen.	☐
Annat	☐
Annat	☐
Annat	☐
Vet inte	☐

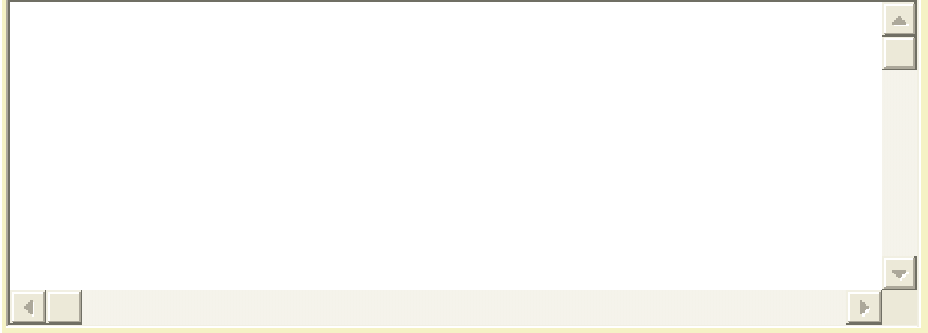
3. Vilka är de vanligaste skälen till nekad strandskyddsdispens?

	Ja
Skydd av biologisk mångfald	☐
Skydd av allmänhetens tillgänglighet till strandzonen	☐
Annat	☐
Annat	☐
Annat	☐
Vet inte	☐

4. Är det din bedömning att strandskyddet idag står starkare eller svagare i förhållande till andra intressen jämfört med för något decennium sedan?

- Starkare
- Varken starkare eller svagare
- Svagare
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

5. Har du några övriga kommentarer eller synpunkter skriv dem gärna här!

Tack för din medverkan!

Bilaga 5. Enkät naturvård och förvaltning av naturområden

Friluftsliv och naturturism i kommunal planering - Naturvård och förvaltning av naturområden

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv definieras som "Vistelse och fysisk aktivitet för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling".

Med **naturturism** menas den typ av turism där naturupplevelser sätts i centrum och där besök i naturen utgör bas för olika verksamheter.

FN:s definition av **turism**: "Turism omfattar människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften".

🗳️ = Du kommer att få olika följdfrågor beroende på hur du svarar

 Du som besvarar dessa frågor tillhör följande kommunala förvaltning/nämnd:

 🗳️ 1. Finns det i kommunen en politisk debatt om allemansrätten?

Ja

Nej

Vet inte

 1b. På vilket sätt framställs allemansrätten oftast i debatten?

	Ja
Allemansrätten utgör ett hinder för exploatering	☐
Allemansrätten är en viktig förutsättning för att bevara/utveckla friluftsliv	☐
Allemansrätten är en viktig förutsättning för turismen	☐
Missbruk av allemansrätten är ett problem	☐
Allemansrätten behöver preciseras i lag	☐
Annat	☐
Annat	☐
Vet inte	☐

 2. Är det din bedömning att allemansrätten idag står starkare eller svagare i förhållande till andra intressen jämfört med för något decennium sedan?

- Starkare
- Varken starkare eller svagare
- Svagare
- Inte aktuellt i kommunen
- Vet inte

 3. Har det under den senaste 10 åren på kommunalt initiativ bildats naturreservat i syfte att stärka och skydda friluftslivet?

- Ja
- Nej
- Vet inte

 3b. Ange, om möjligt, ungefärligt antal kvadratmeter eller hektar som avsatts för friluftsliv på kommunalt initiativ?

	Kvadratmeter	Hektar
de senaste tio åren	____	____
varav de senaste två åren	____	____

 4. Hur finansieras kommunens satsningar på friluftsliv?

Ange ungefärlig summa för respektive alternativ

	Ungefärlig summa, kronor
EU-bidrag	____
Statliga bidrag, ex LONA-medel	____
Egna skattemedel	____
Donationsfonder	____
Sponsring	____
Frivilligorganisationers arbetsinsatser	____
Annat ____	____
Vet inte	____

 5. Satsas särskilda medel för att människor med funktionshinder

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv i förändring är ett forskningsprogram med uppgift att skapa och kommunicera forskningsbaserad kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Programmet finansieras av Naturvårdsverket, som har gett turismforskningsinstitutet ETOUR vid Mittuniversitetet uppdraget att leda verksamheten, där även Karlstads-, Göteborgs-, Örebro- och Umeå universitet, Högskolan i Blekinge samt Sveriges lantbruksuniversitet ingår. I rapportserien från Friluftsliv i förändring presenterar vi resultat från forskningen. Samtliga rapporter finns nedladdningsbara på: www.friluftsforskning.se

Friluftsliv i förändring • SE- 831 25 Östersund • Tel: 063 - 19 58 08 • Fax: 063 - 19 58 10 • info@friluftsforskning.se